

थिमी टाइम्स

THIMI TIMES WEEKLY

बिम्बिन्हास

साप्ताहिक

वर्ष १९ अङ्क ०२ ने.सं. ११४५ गुंलाथ्व षष्ठी साउन १४ गते बुधवार, २०८२ 30 July 2025, Wednesday पृष्ठ ८ मूल्य रु १०/-

ठूला दलहरू आन्तरिक विवादको चपेटामा: नेतृत्व संघर्ष र सत्ता मोहले उब्जाएको अस्थिरता

काठमाडौं । संसदमा प्रतिनिधित्व गर्ने प्रमुख पाँच दल नेपाली कांग्रेस, नेकपा एमाले, नेकपा माओवादी केन्द्र, राष्ट्रिय स्वतन्त्र पार्टी (रास्वपा) र राष्ट्रिय प्रजातन्त्र पार्टी (राप्रपा) यतिबेला आ-आफ्नै आन्तरिक विवादमा जर्कडिएका छन् । दलहरूबीचको प्रतिस्पर्धा भन्दा पनि आन्तरिक टकराव, गुटबन्दी, नेतृत्व मोह र सत्ता समीकरणको जटिल खेलले राजनीतिक स्थायित्वमाथि नै प्रश्न खडा हुन थालेको छ ।

नेतृत्व हस्तान्तरणको प्रक्रिया अवरुद्ध हुनु, महाधिवेशन नजिकिँदै गर्दा नेतृत्वप्रतिको असन्तुष्टि तीव्र हुनु, सत्ता समीकरण बदल्ने आकांक्षाले दलभित्र धुवीकरण सिर्जना हुनु अहिलेको साझा राजनीतिक संकटका रूप हुन् ।

नेकपा एमालेको पछिल्लो बहस पूर्वराष्ट्रपति विद्यादेवी भण्डारीको सक्रिय राजनीतिमा पुनः प्रवेशसँग जोडिएको छ । सात वर्ष राष्ट्रपतिको पद सम्हालेकी भण्डारीले पार्टी राजनीतिमा फर्किने घोषणासँगै एमालेभित्र हलचल मच्चिएको छ । भण्डारीले असार १४ गते

एमालेमै पुनः सक्रिय हुने उद्घोष गरिन्, तर पार्टी नेतृत्वसँग बिना परामर्श आएको भन्दै अध्यक्ष केपी शर्मा ओलीले कडा आपत्ति जनाए ।

विधान महाधिवेशनको तयारी स्वरूप बोलाइएको सचिवालय, पोलिटब्युरो र केन्द्रीय कमिटी बैठकमा विधान संशोधनजस्ता एजेन्डा विद्या भण्डारी विवादले ओभरलेप परे । अन्ततः साउन ७ गते एमालेले पूर्वराष्ट्रपति भण्डारीको सक्रिय राजनीतिमा

फर्किनु संविधानविपरीत ठहर गर्दै उनी पार्टीमा नआउने निर्णय लियो ।

तर, यो निर्णयले उल्टै एमालेभित्र विवाद चर्काएको छ । अध्यक्ष ओलीको निर्णयमा पार्टीका करिब ९० प्रतिशत नेताहरू साथमा भए पनि उपाध्यक्ष सुरेन्द्र पाण्डे, युवराज ज्ञवाली, कर्ण थापा र डेढ दर्जनभन्दा बढी केन्द्रीय सदस्यले फरक मत राखे । उनीहरूले भण्डारीलाई जबजका रचयिता मदन भण्डारीकी पत्नी,

दुईपटककी राष्ट्रपति र पार्टीकी पुरानी नेताको हैसियतमा सम्मानपूर्वक स्थान दिनुपर्ने बताए ।

विद्या भण्डारीले पनि आफू अपमानित भएको निष्कर्ष निकाल्दै सघन राजनीतिक प्रतिवादको संकेत दिएकी छन् । असन्तुष्ट नेता र मदन भण्डारी फाउन्डेसनमार्फत वैकल्पिक शक्तिको अभ्यास सुरु गर्ने उनको तयारी छ । उनकी छोरी तथा फाउन्डेसन अध्यक्ष उषाकिरण भण्डारीले समेत सामाजिक सञ्जालमार्फत पार्टीको व्यवहारप्रति असन्तुष्टि प्रकट गरेकी छन् । एमालेमा सधैं विवादको बिन्दु बल्ने ७० वर्षे उमेरहदको विषय पनि विद्याको सक्रियताले ओभरलेप परेको विश्लेषण छ । विश्लेषक शंकर तिवारी भन्छन्, विद्याले पार्टी प्रवेशको बहस ल्याएर ओलीलाई आन्तरिक आलोचना भोग्नुबाट

बाँकी पेज ७ मा

भक्तपुरमा सम्भावित विपद् क्षेत्र पहिचान, २४ घण्टा तयारीमा रहन निर्देशन

भक्तपुर । जिल्ला विपद् व्यवस्थापन समिति भक्तपुरमा बसेको बैठकले मनसुन शुरु भएसँगै उत्पन्न हुन सक्ने सम्भावित प्राकृतिक विपद् हरूबाट हुनसक्ने जनधनको क्षति न्यूनीकरणका लागि पूर्वतयारीमा जुट्न जिल्लाका सवै सरोकारवाला निकायलाई निर्देशन दिएको छ । जिल्लामा डुवान, पहिरो, बाढी, भूकम्प, आगलागी, महामारी, आँधीबेहरी, चट्याङलगायतका प्राकृतिक विपद्को जोखिम उच्च रहेको भन्दै समितिले जिल्लाका चारवटै स्थानीय तह-भक्तपुर,

बाँकी पेज ७ मा

४५ वर्षपछि हराएका पौभा: नेपाल फर्किए, इतुबहालमा पुनःस्थापना

काठमाडौं । करिब ४५ वर्षअघि चोरिएको काठमाडौंको ऐतिहासिक इतुबहालका तीन बहुमूल्य पौभा चित्र अमेरिकाबाट नेपाल फर्काइएका छन् । १५औँ-१८औँ शताब्दीको बीचमा निर्माण गरिएका यी अमूल्य चित्रहरू राष्ट्रिय सङ्ग्रहालयको विशेष समारोहपछि मूल स्थान इतुबहालमा पुनःस्थापना गरिएको हो ।

उपप्रधान तथा सहरी विकासमन्त्री प्रकाशमान सिंहले मंगलबार नेपाल राष्ट्रिय सङ्ग्रहालय, छाउनीमा

बाँकी पेज ७ मा

एक महिनामा ३० सफल मिर्गौला प्रत्यारोपण : शहीद धर्मभक्त केन्द्रको ऐतिहासिक उपलब्धि

भक्तपुर । शहीद धर्मभक्त अर्वाधमा ३० जना बिरामीको राष्ट्रिय प्रत्यारोपण केन्द्र, दुधपाटी-१ ले एक महिनाको

पारेको छ । केन्द्रले गत असार महिनाभरिमा सम्पन्न गरेको सबै प्रत्यारोपण शतप्रतिशत सफल भएको जानकारी दिएको छ ।

केन्द्रका कार्यकारी निर्देशक डा. पुकारचन्द्र श्रेष्ठका अनुसार आर्थिक वर्ष २०८१/८२ मा केन्द्रले कुल १८६ मिर्गौला र ८ कलेजो प्रत्यारोपण सम्पन्न गरेको छ । यस अवधिमा सुर्खेत, पोखरा र भेरीका प्रादेशिक अस्पतालहरूमा समेत केन्द्रको नेतृत्वमा ८ मिर्गौला प्रत्यारोपण गरिएका थिए ।

बाँकी पेज ७ मा

मिडिया काउन्सिल विधेयक : स्वतन्त्र पत्रकारितामाथि अंकुश लगाउने प्रयास ?

काठमाडौं । संसद्मा विचाराधीन मिडिया काउन्सिल विधेयकले स्वतन्त्र पत्रकारिता र लोकतान्त्रिक अभ्यासप्रति सरकारको दृष्टिकोणप्रति गम्भीर प्रश्न उठाएको छ । राष्ट्रिय सभाबाट पारित भई प्रतिनिधि सभामा पुगेको विधेयकमाथि अहिले शिक्षा, स्वास्थ्य तथा सूचना प्रविधि समितिमा छलफल जारी छ । तर विधेयकको हालको मस्यौदाले पत्रकारितानियमनभन्दा नियन्त्रण गर्ने उद्देश्य देखाएको भन्दै सरोकारवालाहरूले गम्भीर आपत्ति जनाएका छन् ।

मिडिया काउन्सिल एक स्वतन्त्र, स्वायत्त र सक्षम नियामक निकायका रूपमा स्थापित हुनुपर्ने माग विगतदेखि नै उठ्दै आएको हो । तर सरकारद्वारा अघि सारिएको मस्यौदाले त्यसको उल्टो संकेत दिएको छ । प्रस्तावित विधेयकले काउन्सिललाई सिधै मन्त्रालयको मातहतमा राख्ने व्यवस्था गरेको छ । मन्त्रालयको सञ्चालन

नेतृत्वमा सिफारिस समिति गठन, सदस्य हटाउने अधिकार मन्त्रालयलाई दिनु, कार्यवाहक अध्यक्ष तोक्ने अधिकार समेत मन्त्रालयमै राखिनुजस्ता व्यवस्थाले काउन्सिलको स्वायत्तता पूरै समाप्त पार्ने देखिएको छ ।

नेपाल पत्रकार महासंघलगायत सरोकारवाला निकायले यसअघि मन्त्रालयसँगको संवाद, सुझाव समिति गठन र लिखित सहमति समेत गरेका थिए । महासंघले मिडिया काउन्सिललाई संसद्मा आधारित र स्वायत्त निकायको रूपमा स्थापना गर्नुपर्ने माग राखेको थियो । सोही अनुसारको सिफारिसमा राष्ट्रिय सभाका अध्यक्ष, सञ्चारमन्त्री र प्रतिनिधि सभाको सम्बन्धित समितिका सभापतिको सहभागिता रहने प्रस्ताव गरिएको थियो । तर संसद्मा दर्ता भएको विधेयकमा ती सहमति र सुझावलाई पूर्णतः उपेक्षा गरिएको छ ।

विश्लेषकहरू भन्छन्

मिडिया काउन्सिल कुनै सेवा प्रदायक निकाय मात्र नभई प्रेस स्वतन्त्रताको रक्षाका लागि कार्यरत नियामक संरचना हुनुपर्छ । आचारसंहिता कार्यान्वयनमा मात्र सीमित नभई पत्रकारिता क्षेत्रलाई आलोचनात्मक चेतसहित जिम्मेवार बनाउने संरचनाका रूपमा यसको भूमिकाको परिकल्पना गरिएको हो । तर विधेयकको प्रावधानले उल्टै यसलाई सरकारी नियन्त्रणको औजार बनाउने खतरा देखिएको छ ।

काउन्सिलमार्फत प्रेस स्वतन्त्रताको संवेदनशीलतालाई ध्यानमा राखेर सूचना प्रवाहलाई मर्यादित बनाउने, मिडिया सामग्रीप्रति असन्तुष्टि भएमा प्रहरी वा अदालत होइन, स्वायत्त नियामक निकायमा उजुरी दिने संस्कारको विकास गरिने आशा गरिएको थियो । तर विद्यमान मस्यौदाले त्यसको

बाँकी पेज ७ मा

Since 1989, Your Academic Journey to Success

VINAYAK SHIKSHA NIKETAN (Eng. Sec. School)

ADMISSION OPEN FOR GRADE XI

MANAGEMENT HUMANITIES LAW

Empowering +2 students with British IT Courses Together

OUR FEATURES

- Futsal Ground
- School Bus Services
- Class Programs
- Extracurricular Activities
- Career Counselling

SUBJECTS OFFERED

- Hotel Management
- Computer Science
- Maths
- Business Studies

Madhyapur Thimi-5, Bhaktapur | Tel: 6632568
email: vsnthimign@gmail.com | website: www.vinayak.edu.np

पहिरोको जोखिममा नीलबाराही मन्दिर, जोगाउन हजारौं हात जुटे

भक्तपुर – जनश्रमदान अभियान ११औँ हप्तामा प्रवेश गरेको छ । मध्यपुर थिमि – ऐतिहासिक नीलबाराही मन्दिरलाई पहिरोको जोखिमबाट जोगाउन थालिएको जनश्रमदान अभियान ११औँ हप्तामा प्रवेश गरेको छ। मध्यपुर थिमि नगरपालिका-९ स्थित मन्दिर क्षेत्रमा हरेक हप्ता हजारौं स्थानीय र भक्तजनको सहभागितामा पहिरो नियन्त्रणको काम तीव्र गतिमा अघि बढिरहेको छ।

स्थानीय युवाहरूको पहलमा सुरु भएको अभियान अहिले एक जनआन्दोलनको रूप लिइसकेको छ। नगरपालिकाले लामो समयदेखि बेवास्ता गरेपछि, समुदायकै अगुवाइमा यो संरक्षण कार्य अघि बढाइएको हो। श्री नीलबाराही क्षेत्र संरक्षण सरोकार समितिका अनुसार, शनिवार मात्रै करिब ३

हजार जनाले श्रमदान गरेका थिए। विस्तारित बाटो, पुग्न थाल्यो गाडी अभियानअन्तर्गत मन्दिरसम्मको करिब ३०० मिटर लामो बाटो फराकिलो बनाइएको छ। पहिले मोटरसाइकलसमेत गाह्रोसागो पुग्ने साँघुरो बाटो अब चारपाङ्गे सवारीसाधन सहजै पुग्ने अवस्थामा पुगेको छ। माटो खसालेर बनाइएको नयाँ बाटोले मन्दिरको पहुँच सहज बनाएको छ।

पहिरो रोक्न बोरामा माटो, टुक्रले ढुवानी करिब ५ सय रोपनी क्षेत्रफलमा फैलिएको नीलबाराही मन्दिर चारैतिरबाट पहिरोको जोखिममा रहेकाले अभियानकर्मीहरूले बोरामा माटो भरेर भिरको फेदमा पर्खाल लगाउने काम गरिरहेका छन्। दैनिक दुई दर्जनभन्दा बढी टुक्रले माटो ल्याएर पहिरो नियन्त्रणको

काममा प्रयोग गरिन्छ। हप्तामा तीन दिन श्रमदान सुरुका केही सातासम्म सीमित संख्यामा सहभागी हुँदै आएका स्थानीयहरू अहिले हजारौंको संख्यामा श्रमदानमा जुट्न थालेका छन्। भीड व्यवस्थापनको चुनौती बढेपछि अब हप्ताको तीन दिन – सोमबार, बुधबार र शनिवार – मात्रै श्रमदान कार्यक्रम सञ्चालन हुने भएको छ।

सहयोगी हातहरूको भीड श्रमदानमा सहभागीहरूलाई पानी, खाजा, काँको, गाजर, बिस्कुट र मोही खुवाउने सहयोगीहरूको उपस्थिति पनि उल्लेखनीय छ। कसैले भीड व्यवस्थापनमा साथ दिइरहेका छन् भने कसैले हुंगा बिछ्याउने, पानी निकास बनाउने र तटबन्ध निर्माणमा खटिएका छन्। सरकारी चासो अभावप्रति स्थानीयको गुनासो नेवार समुदायको आस्थाको केन्द्र मानिने यो ऐतिहासिक मन्दिर जोगाउन स्थानीयहरू सम्पूर्ण रूपमा खटिए पनि नगरपालिकाको भूमिकामाथि गुनासो कायमै छ। स्थानीयहरूका अनुसार, नगरपालिका अझै पनि मन्दिर छेउमा प्लास्टिकले छोपेर पहिरो नियन्त्रणको भारा टाग्नै प्रयासमै सीमित देखिन्छ।

स्थानीय स्तरबाट सुरु भएको यो संरक्षण अभियान अब राजधानीकै नमुना जनसहभागिता अभियानका रूपमा हेरिन थालेको छ। मन्दिर जोगाउन एकैसाथ समर्पण, श्रम, सहयोग र आस्था मिसिएको यो प्रयास अब अझ व्यापक हुँदै गएको छ।

चाँगुनारायणमा सम्पदा उत्खनन र संरक्षणको अभियान सुरु हुने

भक्तपुर, साउन ११ – चाँगुनारायण नगरपालिकाले आफ्नो क्षेत्रभित्र रहेका ऐतिहासिक, पुरातात्विक तथा धार्मिक महत्वका सम्पदाको उत्खनन र संरक्षण गर्ने योजना सार्वजनिक गरेको छ।

नगरकोट भ्रमण वर्ष-२०८२ को सन्दर्भ पारेर साउन महिनाभर सञ्चालन हुने शिवपुराण तथा विष्णुपुराण ज्ञान महायज्ञको अवसरमा आयोजित कार्यक्रममा नगरप्रमुख

जीवन खत्रीले उक्त घोषणा गरेका हुन्। कार्यक्रम चाँगुनारायण-७ स्थित प्रसिद्ध त्रिलोकेश्वर महादेव मन्दिर परिसरमा बुधबार सम्पन्न भएको थियो।

नगरप्रमुख खत्रीले चाँगुनारायण नगरपालिका-१ देखि ९ वडासम्म कै धार्मिक मठमन्दिर, ऐतिहासिक संरचना र पुरातात्विक महत्वका स्थलहरू रहेका जनाउँदै तीमध्ये धेरैजसो अझै अनुसन्धान र उत्खननको

पर्खाइमा रहेको बताए। उनले भने, “कतिपय सम्पदा ओभरलुका छन्, कतिपयको उत्खनन आवश्यक छ। नगरपालिकाले यस्ता सम्पदाको खोज, अनुसन्धान तथा संरक्षणमा सक्रिय भूमिका खेल्नेछ।”

उक्त अभियानलाई प्रभावकारी बनाउन पुरातत्व विभागको समन्वयमा विज्ञ टोलीको सहयोग लिइने र सम्पदाको वैज्ञानिक तरिकाले उत्खनन तथा संरक्षण गरिने योजना रहेको खत्रीले स्पष्ट पारे।

नगरपालिकाले सम्पदाको विकासलाई नगर क्षेत्रको आर्थिक विकाससँग पनि जोड्ने योजनामा रहेको बताउँदै उनले नगरकोट क्षेत्रलाई सगरमाथा अवलोकन, सूर्योदय-सूर्यास्त दृश्यावलोकन मात्र नभई धार्मिक तथा सांस्कृतिक पर्यटनको गन्तव्य बनाउने प्रतिबद्धता व्यक्त गरे।

सम्पदा संरक्षण अभियानमा स्थानीयवासीको सहकार्य अपरिहार्य हुने उल्लेख गर्दै नगरप्रमुख खत्रीले सम्पदा खोज, अनुसन्धान र संरक्षणमा सबैको साथ र सहकार्यको आह्वान गरे।

भक्तपुरमा यौन संस्कृतिसाग जोडिएको “घण्टाकर्ण पर्व” भव्य रूपमा मनाइयो

भक्तपुर । नेवार समुदायको परम्परागत पर्व ‘घण्टाकर्ण’ (गठामग चढ्ने) बुधबार भक्तपुरमा परम्परागत र भव्य रूपमा मनाइएको छ। विशेषतः भक्तपुर नगरका प्रत्येक टोलमा आ-आफ्नै शैलीमा यो पर्व मनाइने गरिन्छ। साउन शुक्ल चतुर्दशीको दिन मनाइने यो पर्व काठमाडौँ उपत्यकासहित देशभर नेवार समुदाय बसोबास गर्ने ठाउँहरूमा मनाइन्छ।

भक्तपुरमा मनाइने घण्टाकर्ण पर्व विशेष आकर्षणको रूपमा लिइन्छ। टोलटोलमा नर्कट, छुवाली, नागलो, हाँडी जस्ता सामग्री प्रयोग गरी तीन खुट्टाको मानवरूपी गठामग

बनाइन्छ। गठामगको शरीर नर्कटले, टाउको हाँडीले, र मुख, नाक, कान नागलोमा चित्रण गरिन्छ। साँझपख टोलवासी मिलेर तयार पारेको गठामगलाई नजिकको दोबाटोमा लगेर सामूहिक रूपमा दाहसंस्कार गरिन्छ।

दाहसंस्कारको क्रममा बालबालिकादेखि वृद्धवृद्धासम्म सहभागी हुन्छन्। गठामग वोकेर लैजाँदा परम्पराअनुसार छुवाली (पाराल) बाल्दै लानु पर्ने र फर्किँदा बाटोमा पर्ने धारा, हुंगेधारा, इनार, कुवा जस्ता स्थानमा गई चोखिने चलन छ। घर फर्किएपछि पनि छुवाली बालेर घरमा धुवाँ सेक्ने र ढोकामा किला ठोकेर भोज (सम्हे वजी) खाने चलन

रहेको छ। यस पर्वलाई यौन संस्कृतिसँग समेत जोडिएको मानिन्छ। गठामग बनाउँदा लामो नर्कटलाई परालले बेरेर पुरुष यौन अंग (लिङ्ग) भल्किने गरी दुईवटा भोग्टे राखिन्छ। त्यसैगरी दाहसंस्कारमा लैजाँदा अश्लील भाकामा नाराल लगाउने चलन (नेपाल भाषामा ‘भ कायगु’) पनि आजसम्म कायमै रहेको छ। यही कारण महिलाहरू यो पर्वमा सहभागी हुने गर्दैनन्।

कला, संस्कृति तथा भजन महारागि भक्तपुरका संस्थापक अध्यक्ष एवं संस्कृतिविद् डा. इन्दुल केसीका अनुसार घण्टाकर्ण पर्वमा जलाइने गठामग कुनै राक्षस नभई ‘घण्टासुर’ नामक एक नास्तिक पात्र हुन्। शरीरभरि घण्टा भुन्ड्याएर बस्ने भएकाले उनलाई ‘घण्टासुर’ भनिएको र बालबालिकामाथि हिंसा गर्ने भएकाले समुदायले मिलेर दाहसंस्कार गरेको कथन प्रचलित रहेको उनले बताए।

संस्कृतिविद् केसीका अनुसार यो पर्व परापूर्वकालमा रोपाइँ सकिएपछि युवा पुस्तालाई यौन शिक्षा दिने उद्देश्यसहितको सांस्कृतिक अभ्यासका रूपमा प्रारम्भ भएको हो।

भक्तपुरको सांस्कृतिक र सामाजिक जीवनसँग गहिरो रूपमा गाँसिएको यो पर्व आज पनि पुरातन रीतिरिवाजअनुसार नै मनाउने चलन कायमै छ।

मध्यपुर थिमिमा अपाङ्गता भएका नागरिकलाई स्कुटर र सहायक सामग्री वितरण

भक्तपुर । मध्यपुर थिमिका ३९ वर्षीय लक्ष्मीभक्त भासिमाले १६ वर्षको उमेरमा स्पाइनल ट्युमरका कारण अपाङ्गता भई हिँडडुल गर्न नसक्ने अवस्थामा पुगे पनि उनले जीवनप्रति हार मानेनन् । बरु थाङ्गा चित्रकलामा दक्षता हासिल गर्दै आफ्नै श्रमजीवी जीवन यापन गर्दै आएका छन् ।

भासिमाजस्ता प्रेरणादायी व्यक्तित्वलाई सम्मानस्वरूप नगरपालिकाले सोमबार एक श्री-ह्वीलर स्कुटर हस्तान्तरण गरेको छ । स्कुटरको २५ प्रतिशत लागत भासिमाले आफ्नै व्यहोरेका हुन् भने बाँकी ७५ प्रतिशत खर्च नगरपालिकाले बेहोरेको हो ।

सोही अवसरमा नगरपालिकाले अन्य अपाङ्गता भएका नगरवासीलाई पनि विभिन्न सहायक सामग्री वितरण गरेको छ । सामाजिक विकास महाशाखा प्रमुख ज्ञानेन्द्र भट्टका अनुसार, नगरपालिकाको आन्तरिक स्रोतबाट भण्डै ६ लाख रुपैयाँ बराबरका सामग्री खरिद गरिएका हुन् । ती सामग्रीहरूमा १० वटा ह्वीलचेयर, ९ वटा कम्बोड चेयर, २ वटा कृतिम खुट्टा, जेली कुसन, विशेष जुता, सेतो छडी र एयर म्याट्रेस समावेश छन् ।

नगर उपप्रमुख विजयकृष्ण श्रेष्ठले कार्यक्रममा बोल्दै मानव विद्या गृह, सिद्धिकालीस्थित विशेष विद्यालयमा अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई सीपमूलक तालिम दिइरहेको जानकारी दिए । “भोल, साबुन र खाम बनाउने तालिम दिइएको छ,” श्रेष्ठले भने, “उत्पादित वस्तुहरू नगरपालिकाले नै खरिद गर्ने व्यवस्था मिलाएका छौं ।”

नगर प्रमुख सुरेन्द्र श्रेष्ठले अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूप्रति नगरपालिका विशेष रूपले प्रतिबद्ध रहेको बताए । “अपाङ्गताको पहिचान, परिचयपत्र वितरण र सेवा प्रवाहलाई प्रभावकारी बनाइएको छ,” उनले भने ।

सो कार्यक्रममा वडा अध्यक्ष बाबुकाजी डंगोल, न्यायिक समिति सदस्य तुलसीराम प्रजापति, सूचना अधिकारी केशव सिलवाललगायतको उपस्थिति रहेको थियो । नगरपालिकाका अनुसार, मध्यपुर थिमिमा हाल ३०९ जना अपाङ्गता भएका व्यक्ति छन्, जसमा १३३ जना पूर्णरूपले अशक्त रहेका छन् ।

लाय्कु भैलः : थिमिको तान्त्रिक नाच परम्परा पुनर्जीवित

भक्तपुर । थिमिमा मल्लकालीन समयदेखि संचालनमा आएको प्राचीन तान्त्रिक नाच लाय्कु भैलः विगत केही वर्षयताबाट पुनर्जीवित हुँदै आएको छ । एक समय लोप हुने अवस्थामा पुगेको यो सांस्कृतिक धरोहर हाल पुनः जनसहभागिता र स्थानीय प्रयासबाट संरक्षण र प्रवर्द्धनको मार्गमा अगाडि बढ्दैछ ।

चार दशकपछि पुनः नाचे लाय्कु भैलः साढे चार दशकभन्दा बढी समयसम्म रोकिएको लाय्कु भैलः नाच २०७२ सालमा पहिलोपटक पुनः प्रस्तुत गरिएको थियो । त्यसपछि २०७३, २०७४, २०७६ र २०७९ सालमा पनि क्रमशः सञ्चालन हुँदै आएको छ । महाभूकम्पपछिको मानसिक आघात र समाजमा आएको खाल्डोलाई सांस्कृतिक उत्सवमार्फत भरिदिने उद्देश्यले लाय्कु भैलः पुनः सञ्चालन गरिएको थियो । यसले नगरवासीमा उत्साह र आस्था जगाएको समितिका पदाधिकारी बताउँछन् ।

लाय्कु भैलःको ऐतिहासिक र तान्त्रिक पृष्ठभूमि लाय्कु भैलः भाद्र कृष्ण द्वितीया (गुलागा द्वितीया) देखि पञ्चमीसम्म चार दिनसम्म थिमिका बालकुमारी र चपाचोको विभिन्न टोलमा प्रदर्शन गरिन्छ । यो नाच प्रदर्शन गर्नु अघि लाय्कुमा विशेष पूजा, प्रशिक्षण र अन्य तयारी गरिन्छ ।

कथन अनुसार, प्राचीन समयमा थिमिवासीलाई भूतप्रेतले सताउने गरेपछि नगरका विद्वान, तान्त्रिक र शास्त्रज्ञले परामर्श गरी अष्टमातृका र अष्टभैरवका प्रतिनिधिलाई तान्त्रिक माध्यमद्वारा मानिसमा समाहित गराई क्रोधित मुद्रामा नचाउने परम्परा सुरु गरिएको थियो । यसबाट दुष्ट आत्माहरु भाग्ने विश्वास रहिआएको छ ।

नाचमा दुई भैरव (भैल), दुई कुमारी (दागी) र एक ज्यापूग गरी पाँच पात्र हुन्छन् । भैरवले खड्ग, कुमारीले डमरु र ज्यापूगले कपासको वीउ र अक्षता समेटिएको भाँडो लिई विशेष मुद्रामा नाच्ने गर्दछन् । साथमा भैरव र कुमारी नाच्नानाच्दै काम्ने जस्ता क्रिया देखाउँछन्, जसलाई ज्यापूगले शान्त गराउँछ ।

पारम्परिक बाजा र विधि- नाचमा ३२ जना बाजा बजाउने कलाकारको सहभागिता रहन्छ – १२ जनाले दागः, ८ जनाले भुस्या, ८ जनाले पोङ्गा र ४ जनाले मुहाली । चौथी र पञ्चमीका दिन टोलटोलमा पिठो, मसला र चामलसहितको पूजा गरी दहिको सगुन दिने चलनले नाचलाई धार्मिक महत्त्व पनि प्रदान गर्दछ ।

संरक्षण कोष स्थापना, आमजनमा सहयोगको अपिल २०७२ सालदेखि पुनः सञ्चालनमा आएको लाय्कु भैलःका लागि आर्थिक भार कम गर्न कलाकार शुल्क घटाइएको छ भने ‘लाय्कु भैलः संरक्षण कोष’ स्थापना गरिएको छ । कोषमा हरेक वर्ष बचत रकम थप्दै जाने लक्ष्य लिइएको छ ।

समितिका अनुसार यस वर्ष नाचको पूजाका लागि मात्र रु. १,८७,९१० लाग्ने अनुमान छ भने सम्पूर्ण खर्च अनुमानित रूपमा रु. १३,००,६०० रहनेछ । सहयोगी र कलाकारको व्यवस्थापनमा करिब ५.५ लाख, मुहाली बाजाका लागि २.३ लाख र विविध खर्चमा ३.३२ लाख लाग्नेछ ।

लाय्कु भैलः सञ्चालन समितिले रु. ५,००० वा सोभन्दा माथिको आर्थिक सहयोग गर्ने दाताहरूको नाम ताम्रपत्रमा उल्लेख गरिने जनाएको छ । विगतमा २०७२ सालमा पनि यस्तै योजना ल्याइएको भए पनि कार्यान्वयन गर्न नसकिएकोमा माफी माग्दै समितिले आगामी वर्षदेखि स्मारिका प्रकाशनमार्फत सहयोगीहरूको नाम राख्ने तयारी गरिरहेको छ ।

भोजको पनि भूमिका नाच निकाल्ने दिन सामूहिक रूपमा भैरवको प्रसादका रूपमा भोजको पनि आयोजना गरिन्छ । यस भोजमा छुट्टै शुल्क लिई व्यवस्थापन गरिने र यसको आय-व्यय अलग लेखाजोखा राखिने समितिको भनाइ छ । समितिका अनुसार, भोजले जनसहभागिता र सामाजिक सदभावमा टेवा पुर्‍याउँदै आएको छ ।

जनस्तरको सक्रियता जरुरी राज्यबाट अपेक्षित सहयोग नपाइरहँदा लाय्कु भैलःजस्ता सांस्कृतिक धरोहरको संरक्षणका लागि जनस्तरको चासो, सहयोग र सहभागिता अत्यावश्यक रहेको समितिको निष्कर्ष छ । थिमिको संस्कृति, परम्परा र पहिचान जोगाइराख्न लाय्कु भैलः जस्तो नाचको निरन्तरता महत्वपूर्ण छ ।

समाजवादी मोर्चाको समीक्षा र संकल्प : भदौ अन्तिमदेखि देशव्यापी सशक्त कार्यक्रम ल्याउने तयारी

काठमाडौँ । नेकपा माओवादी केन्द्र नेतृत्वमा रहेको प्रतिपक्षी गठबन्धन समाजवादी मोर्चाको बैठक मंगलवार राजधानीको आलोकनगरस्थित नेकपा (एकीकृत समाजवादी) केन्द्रीय कार्यालयमा सम्पन्न भएको छ। बैठकमा मोर्चाको निष्क्रियता, विगतका कमजोरी र आगामी रणनीतिबारे गम्भीर छलफल भएको छ।

बैठकमा नेकपा (माओवादी केन्द्र) अध्यक्ष पुष्पकमल दाहाल ‘प्रचण्ड’ र नेकपा (एकीकृत समाजवादी) अध्यक्ष माधवकुमार नेपाललगायत शीर्ष नेताहरू सहभागी थिए। मोर्चाका नेताहरूले विगत एक वर्षको निष्क्रियता स्वीकार गर्दै आत्मालोचना गरेका छन्।

प्रभावहीनता स्वीकार, गल्ती सच्याउने प्रतिवद्धता

समाजवादी मोर्चाका सदस्य तथा नेकपा नेतृ खड्गबहादुर विश्वकर्मा ‘प्रकाण्ड’ले बैठकपछि पत्रकारहरूसँग कुरा गर्दै, मोर्चा अपेक्षाअनुसार सक्रिय हुन नसकेको स्वीकार गरे। उनले भने, “अब निर्ममतापूर्वक गल्ती र कमजोरी सच्याएर देश र जनताको पक्षमा स्पष्ट कार्यदिशासहित अघि बढ्ने निर्णय बैठकले गरेको छ।”

बैठकमा नेताहरूको अत्यधिक व्यस्तता, सांगठनिक समन्वयको कमी, र कार्यक्रमको स्पष्टतामाथि प्रश्न उठाइएको थियो। प्रचण्ड र नेपालले पनि मोर्चा निष्क्रिय हुनुमा आत्मालोचना गर्दै अब नयाँ उत्साहसहित

अघि बढ्ने प्रतिवद्धता जनाएका थिए। भदौ अन्तिमदेखि देशव्यापी कार्यक्रम प्रकाण्डका अनुसार मोर्चाले भदौको अन्तिम साताबाट देशव्यापी सशक्त कार्यक्रम ल्याउने निर्णय गरेको छ। कार्यक्रम जनजीविकाका मुद्दा, भ्रष्टाचार, कालोबजारी, र गणतन्त्रमाथि देखा परेका चुनौतीहरूलाई केन्द्रमा राखेर सञ्चालन गरिनेछ। साथै, समाजवादबारे देशव्यापी बहस सुरु गर्ने योजना पनि अघि सारिएको छ।

“देशमा व्यापक निराशा, आक्रोश र वैदेशिक पलायन बढिरहेको अवस्थामा, जनआकांक्षालाई सम्बोधन गर्ने राजनीतिक हस्तक्षेप जरुरी भएकोले मोर्चाले त्यसअनुसार नीति तय गर्दैछ,” उनले बताए।

पछिल्ला दिनमा माओवादी केन्द्र र एकीकृत समाजवादीबीच पार्टी एकताको चर्चा चले पनि बैठकमा नेताहरूले अहिले एकताको प्राथमिकता नरहेको प्रष्ट पारेका छन्। एकीकृत समाजवादीका उपाध्यक्ष जगन्नाथ खतिवडाले भने, “हाल हामी कुनै पनि पार्टीसँग एकताको पक्षमा छैनौं। समाजवादी मोर्चालाई बलियो बनाएर अगाडि बढाउने हाम्रो नीति हो।”

यद्यपि, स्रोतका अनुसार अध्यक्ष प्रचण्ड र माधवकुमार नेपालबीच पछिल्ला दिनमा पटकपटक भेटवार्ता भएको छ। उच्च स्रोतका अनुसार उनीहरूले संकट टार्न एकताको विकल्पसमेत छलफलमा राखेका छन्। तर, एकीकृत समाजवादीको ठूलो पंक्ति अबै पनि माओवादीसँग एकताको पक्षमा नरहेको

बताइएको छ।

विप्लवको असन्तुष्टि र मोर्चाभित्रको अन्तर्विरोध

मोर्चाका सदस्य नेता नेत्रविक्रम चन्द ‘विप्लव’ले मोर्चाको निष्क्रियता र रणनीतिक अस्पष्टताप्रति तीव्र असन्तुष्टि जनाएका छन्। त्यसै सन्दर्भमा बैठकमा प्रचण्ड र नेपालले विप्लवलाई फकाउने प्रयास गरेको बताइएको छ।

विप्लवनिकट नेताहरूले पनि नेतृत्वको व्यस्तता, समन्वयको कमजोरी र सांगठनिक सक्रियताको अभावमा असन्तोष व्यक्त गरेका छन्। मोर्चाको नेतृत्वले अब सबै गुनासालाई सम्बोधन गर्दै नया हंगबाट अघि बढ्ने प्रतिवद्धता जनाएको छ।

राजावादी र यथार्थस्थितिवादी शक्तिमाथि आलोचना

बैठकमा राजावादी गतिविधि र यथार्थस्थितिवादी प्रवृत्तिको आलोचना पनि भएको छ। मोर्चाले २०८१ चैत १५ गतेको भूकुटीमण्डप प्रदर्शनलाई राजावादी षड्यन्त्रविरुद्धको सफल प्रतिरोधको रूपमा चित्रण गर्दै, केही विदेशी शक्तिहरूले राजावादी आन्दोलनलाई संरक्षण गरेको आरोपसमेत लगाएको छ।

बैठकमा मोर्चालाई सुदृढ, विस्तार र सक्रिय बनाउने साभा प्रतिवद्धता व्यक्त गरिएको छ। कार्ययोजनाअनुसार:

भदौ अन्तिमदेखि देशभर जनप्रदर्शन, सभा र बहसको शृंखला सञ्चालन गरिने

युवाशिक्षित कार्यक्रम, वैचारिक प्रशिक्षण र संगठन विस्तारमा प्राथमिकता दिइने

जनताको निराशा तोड्न नयाँ हंगको राजनीतिक हस्तक्षेप गरिने

नीति तथा कार्यक्रम परिमार्जन गरी समाजवादसम्म पुग्ने स्पष्ट मार्गाचित्र तयार गरिने प्रकाण्डले भने, “समाजवादी आन्दोलनको भविष्य सुनिश्चित गर्न हामी देशभर अभियान चलाउनेछौं। अब समाजवादबारे व्यापक बहस गराउने गरी हाम्रो नीति तथा कार्यक्रममा संशोधन गर्ने तयारी भएको छ।”

१२ वर्षपछि पुनः सञ्चालनमा आउँदै नगदेश भैल प्याखं

भक्तपुर । १२ वर्षको लामो अन्तरालपछि भक्तपुरको मध्यपुर थिमि नगरपालिकाको ऐतिहासिक सांस्कृतिक सम्पदा नगदेश भैल प्याखं पुनः सञ्चालनमा आउने भएको छ । सापारु पर्वको भोलिपल्टदेखि नगरका विभिन्न टोलमा चार दिनसम्म निरन्तर प्रदर्शन गरिने यो तान्त्रिक नाचको तयारीका लागि प्रशिक्षण कार्यक्रम सुरु भइसकेको छ ।

मध्यपुर थिमिमा बालकुमारी क्षेत्र, चपाचो र नगदेशमा छुट्टाछुट्टै रूपमा भैरव नाच (भैल प्याखं) प्रदर्शन गरिँदै आएको छ । यद्यपि,

विगत केही वर्षदेखि थिमिको लायकू भैल र चपाचो क्षेत्रको प्रजापति समुदायबाट निस्कने भैल नाच भने आलोपालो गरि नियमित रूपमा सञ्चालन भइरहेका छन् । तर, दुई समूहबीचको विवादका कारण नगदेशको भैल प्याखं १२ वर्षदेखि स्थगित भएको थियो ।

यस वर्षदेखि श्री नगदेश ऐतिहासिक सांस्कृतिक भैल पुच नामक नयाँ समुह गठन गरी परम्परागत नाच पुनः प्रदर्शनमा ल्याउन लागिएको भैल प्याखं गुरू कृष्णभक्त घजुले जानकारी दिए ।

थेरापी सामग्री सहयोगको कार्यक्रम अगाडि बढाइएको उनको भनाइ थियो । प्रमुख प्रजापतिका अनुसार, ख्वप अस्पतालले गत आर्थिक वर्षमा दुई लाख ८८ हजारभन्दा बढी व्यक्तिहरूलाई सेवा प्रदान गरेको छ । देशभरिका नागरिकले ख्वप अस्पतालबाट सेवा लिइरहेको जानकारी दिँदै उनले शिक्षा र स्वास्थ्य निःशुल्क भएमा भ्रष्टाचार पनि स्वतः घट्ने धारणा व्यक्त गरे । सरकारी सेवा गुणस्तरीय बनाउन आफूहरू निरन्तर प्रयत्नशील रहेको उनको भनाइ थियो ।

कार्यक्रमका सभापति तथा नगर उपप्रमुख रजनी जोशीले नगर क्षेत्रभित्र ६८८ जना अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरू रहेको

भैल प्याखं तान्त्रिक विधिअनुसार गरिने विशेष सांस्कृतिक र धार्मिक महत्वको नृत्य हो । यस नाचमा सहभागी कलाकारहरूलाई परम्परागत तान्त्रिक विधिअनुसार प्रशिक्षण दिइन्छ । यस नाचमा ५ जना कलाकारका साथमा नाचका लागि आवश्यक बाजा बजाउने टोलीका साथमा ज्वंकालुको रूपमा केही स्वयंसेवकहरूको संयोजनमा यो नाच संचालन हुने गर्दछ । यसै सन्दर्भमा, साउन ८ गते रातिबाट कलाकारहरूको प्रशिक्षण सुरु भइसकेको छ।

मध्यपुर थिमि नगरपालिकाका नगरप्रमुख सुरेन्द्र श्रेष्ठका अनुसार, नगरको सांस्कृतिक सम्पदा जगेर्ना गर्ने नगरपालिकाले प्रत्येक भैल प्याखंका लागि ४ लाख रुपैयाँ बजेट विनियोजन गर्दै आएको जानकारी दिए ।

यस वर्ष थिमिमा एकैसाथ दुई स्थानमा भैरव नाचको तयारी सुरु भएको छ । मध्यपुर थिमिको बालकुमारी क्षेत्रमा लायकु भैल र नगदेश भैल संचालनमा आउने भएपछि स्थानीयवासी तथा संस्कृतिप्रेमीहरूलाई उत्साहित बनाएको छ । विशेषगरी नगदेश भैल प्याखंको पुनरागमनले हराउँदै गइरहेको परम्परागत संस्कृति पुनः जीवित हुनेमा स्थानीयको ठूलो आशा रहेको छ ।

जानकारी दिँदै उनीहरूको सहजताको लागि थेरापी सामग्री वितरण गरिएको जानकारी दिए । उनले भविष्यमा पनि आवश्यकतानुसार स्वास्थ्य सामग्री वितरण जारी राख्ने प्रतिवद्धता जनाए ।

भनपा-१ का वडाध्यक्ष श्यामकृष्ण खत्रीले अपाङ्गता भएका व्यक्तिहरूलाई घरदैलामै पुगेर परिचयपत्र वितरण गर्ने योजना अघि बढाइएको जानकारी दिए । कार्यक्रममा यूएस मसाजर, फिजियो बल, थेरा ब्यान्ड, ह्यान्ड ग्लिपर, वाकर, कचेस, टूली लकर, वेट कफलगायत १० प्रकारका थेरापी सामग्री सम्बन्धित वडाध्यक्षमार्फत वितरण गरिएको थियो ।

सन्तान जन्माउने दम्पतिलाई वार्षिक प्रोत्साहन योजना सार्वजनिक

काठमाडौँ । चीनमा घट्दो जन्मदरको सामना गर्न सरकारद्वारा नयाँ आर्थिक प्रोत्साहन योजना सार्वजनिक गरिएको छ। यस योजनाअनुसार, सन्तान जन्माउने दम्पतिलाई सरकारले वार्षिक ३ हजार ६ सय युआन (भण्डै ५ सय अमेरिकी डलर) आर्थिक सहयोग प्रदान गर्नेछ।

बीबीसीको रिपोर्टअनुसार, उक्त रकम बच्चा तीन वर्षको उमेर नपुग्दासम्म प्रत्येक वर्ष प्रदान गरिनेछ। योजनाबाट करिब २ करोड चिनियाँ परिवार लाभान्वित हुने अपेक्षा गरिएको छ। देशका विभिन्न प्रान्तहरूले यो कार्यक्रम कार्यान्वयन गरिसकेका छन्।

सोमबार घोषणा गरिएको यो योजनाअनुसार, हरेक सन्तानले जम्मा १० हजार ८ सय युआन (करिब १,५०० डलर) पाउनेछन्। सन् २०२२ देखि २०२४ सम्म जन्मेका शिशुका लागि पनि आवेदन दिन सकिने व्यवस्था मिलाइएको छ।

जनसङ्ख्यामा आएको तीव्र गिरावटपछि, चीन सरकारले सन् २०१५ मा लामो समयदेखि लागु रहेको एक सन्तान नीतिलाई खारेज गरेको थियो। त्यसयता सन्तान जन्माउने प्रवृत्ति बढाउन विभिन्न उपायहरू अवलम्बन गर्दै आइएको छ।

भित्री मङ्गोलिया क्षेत्रको होहोट शहरमा तीन वा सोभन्दा बढी सन्तान भएका परिवारलाई प्रत्येक सन्तानका लागि १ लाख युआन दिने घोषणा यसअघि भइसकेको छ। त्यसैगरी, शेन्याङ शहरले तेस्रो सन्तानका लागि बच्चा तीन वर्ष नपुग्दासम्म प्रत्येक महिना ५ सय युआन प्रदान गर्ने निर्णय गरेको थियो।

चीन सरकारले विद्यालयपूर्व शिक्षा निःशुल्क बनाउनका लागि कानुनी प्रस्तावको तयारी समेत गरिरहेको छ। यस्ता नीतिहरू बालबालिकाको पालनपोषणसँग जोडिएका खर्च घटाउने उद्देश्यले ल्याइएका हुन्।

चीनमा आधारित युवा जनसङ्ख्या अनुसन्धान प्रतिष्ठानका अनुसार, १७ वर्षसम्म बच्चा हुर्काउन औसत ७५ हजार ७ सय अमेरिकी डलर खर्च हुने देखिएको छ। यो विश्वकै सबैभन्दा महँगो देशहरूमध्ये एक मानिन्छ।

सन् २०२४ मा चीनमा ९५ लाख ४० हजार मात्र शिशु जन्मिएका थिए, जुन सन् २०१६ को तुलनामा भण्डै आधा घटेको हो। चिनियाँ सरकारको नयाँ योजना यही घट्दो जन्मदर नियन्त्रण गर्नका लागि लिइएको महत्त्वपूर्ण कदमका रूपमा हेरिएको छ। एजेन्सी

दुई वर्षपछि रुसी विमान उत्तर कोरियामा अवतरण

काठमाडौँ । रुस र उत्तर कोरियाबीचको रणनीतिक साझेदारी थप मजबुत बनाउँदै मस्को र प्योङयाङबीच दुई वर्षपछि पुनः सिधा व्यावसायिक हवाई सेवा सुरु गरिएको छ। आइतबार रुसी एयरलाइन्स नर्डीव्न्ड को पहिलो उडान मस्कोको शोरेमेत्येभो विमानस्थलबाट उत्तर कोरियातर्फ प्रस्थान गरेको हो।

उक्त विमानमा ४०० भन्दा बढी यात्रु सवार रहेको रुसको यातायात मन्त्रालयले जनाएको छ। मन्त्रालयका अनुसार मस्को-प्योङयाङ सिधा उडान प्रत्येक महिनामा एकपटक सञ्चालन हुनेछ। यात्रुको मागअनुसार भविष्यमा उडान संख्या बढाउन सकिने सम्भावनासमेत मन्त्रालयले सकेत गरेको छ।

रुस र उत्तर कोरियाबीच पछिल्ला वर्षहरूमा सैन्य, पर्यटन र रणनीतिक क्षेत्रमा सहयोग बढिरहेको पृष्ठभूमिमा हवाई सेवा पुनः सुरु गरिएको हो।

यसअघि सन् २०२३ मा पनि भ्लादिभोस्तोक र प्योङयाङबीच उडान सेवा सुरु गरिएको थियो, तर कोरोना महामारीका कारण केही समयपछि स्थगन गरिएको थियो।

रुसी विदेशमन्त्री सर्गेई लावरोभले हालै उत्तर कोरियाको वन्सान-काल्मा बिच रिसोर्टको भ्रमण गरेका थिए। उत्तर कोरियाली सर्वोच्च नेता किम जोङ उनको महत्वाकांक्षी परियोजनामध्ये पर्नेको रूपमा उक्त रिसोर्टलाई चिनिन्छ। भ्रमणका क्रममा लावरोभले रुसी पर्यटकलाई उत्तर कोरियामा विदा मनाउन प्रोत्साहन गर्ने प्रतिवद्धता जनाएका थिए।

करिब २० हजार पर्यटकलाई एकसाथ आतिथ्य दिनसक्ने क्षमतायुक्त यो रिसोर्ट उत्तर कोरियाको कमजोर अर्थतन्त्र सुधारका लागि पर्यटकीय ‘हब’को रूपमा विकास गरिँदै छ।

उत्तर कोरियाले कोरोना महामारीपछि बन्द गरेका अन्तर्राष्ट्रिय सिमाना क्रमशः खोल्न थालेको छ। हाल सीमित संख्यामा यात्रु आवतजावतलाई अनुमति दिइए पनि अन्तर्राष्ट्रिय पर्यटन पूर्ण रूपमा पुनः सुरु हुनेबारे कुनै स्पष्ट घोषणा गरिएको छैन।

राष्ट्रपति भ्लादिमिर पुटिन नेतृत्वको रुसले गरेको यो पछिल्लो पहल उत्तर कोरियालाई अन्तर्राष्ट्रिय समुदायसँग पुनः जोड्ने प्रयत्नको रूपमा हेरिएको छ।

यता, रुस र उत्तर कोरियाबीच सैन्य र रणनीतिक सहयोग पनि उल्लेख्य रूपमा बढेको देखिन्छ। अन्तर्राष्ट्रिय समुदायका अनुसार उत्तर कोरियाले युक्रेन युद्धमा रुसलाई हतियार र सैनिक सहायता प्रदान गरेको बताइएको छ।

अमेरिका, युरोपेली संघ लगायतका पश्चिमी देशहरूले यस किसिमको सहयोगको आलोचना गर्दै गम्भीर चिन्ता व्यक्त गरेका छन्। तर, रुस र उत्तर कोरियाले यसलाई आफ्नो ‘रणनीतिक साझेदारी’को हिस्सा बताउँदै आपसी सम्बन्धलाई अझ उचाइमा पुर्‍याउने दाबी गरेका छन्। यो हवाई सेवा र बढ्दो आपसी सहयोगले दुई मुलुकबीचको सम्बन्धमा नयाँ अध्याय थपेको विश्लेषण गरिएको छ । एजेन्सी

४ वर्ष १९ अङ्क ०२ २०८२ साउन १४ गते

30 July 2025 Wednesday

थिमि टाइम्स साप्ताहिक

– छिमेकी तथा आफना साथीभाइको निन्दा गर्ने बानी परापूर्व कालबाटै मानिसको मनोरंजनको विषय बन्दै आएको छ ।

– प्रेमचन्द

सम्पादकीय

शीर्ष नेतृत्वको सोच : प्रतिगमनतर्फको पाइला !

नेपालको राजनीतिक इतिहासमा नेकपा एमाले एक प्रभावशाली दलका रूपमा स्थापित रहँदै आएको छ। लामो संघर्षपछि स्थापित लोकतान्त्रिक गणतन्त्रको निर्माणमा यसको भूमिका अस्वीकार गर्न सकिन्ना तर पछिल्लो समय पार्टीको नेतृत्वद्वारा लिइएका केही निर्णय र अभिव्यक्तिकरूले यस दलको राजनीतिक सोच, संस्थागत चरित्र र नीतिगत दिशा माथि गम्भीर प्रश्न उठाएका छन्।

नेकपा एमालेले आफूलाई ‘जनताको बहुदलीय जनवाद’ नामक सिद्धान्तमा आधारित पार्टीको रूपमा चिनाउँदै आएको छ। तर उक्त विचारधारा पछिल्लो समय केवल पार्टी दस्तावेजमा सीमित भएको देखिन्छ। व्यवहारमा पार्टी विचार होइन, व्यक्तिमा केन्द्रित भएको छ। यसले विचारप्रधान पार्टीलाई व्यक्तिपरक संगठनमा रूपान्तरण गरिदिएको छ, जसको दीर्घकालीन असर नीतिगत अस्पष्टता र वैचारिक विचलनको रूपमा देखिन थालेको छ।

लोकतान्त्रिक राजनीतिक प्रणालीमा पार्टीभित्र सहमति, समन्वय र आलोचनाको स्थान महत्वपूर्ण हुन्छ। तर एमालेभित्र अध्यक्ष केपी शर्मा ओलीको वरिपरि मात्र शक्ति केन्द्रित भइसकेको छ, जहाँ संस्थागत संरचना केवल औपचारिकतामा सीमित छ। राजनीतिक नेतृत्वमा विकल्प शून्यता निर्माण गर्नु स्वयं लोकतन्त्रको मर्मविपरीत हो। सत्तामा रहने आकांक्षामा डुबेको नेतृत्वले कार्यकारी संरचनालाई नियन्त्रणको उपकरण बनाएको देखिन्छ, जसले संगठनभित्र सशक्त र स्वतन्त्र नेतृत्व विकास हुन नदिएको स्थिति सिर्जना गरेको छ।

पूर्वराष्ट्रपति विद्यादेवी भण्डारीको सक्रिय राजनीतिमा पुन:प्रवेश, त्यसमा पनि एमाले अध्यक्षको प्रत्यक्ष वरिपरि रहेर गरिएको यो निर्णय, केवल व्यक्तिगत स्वीकृति मात्र होइन–संवैधानिक मर्यादाको सीमाना मिचिएको संकेत पनि हो। यो कदमबाट संवैधानिक पदमा रहेकाले सत्ता र दलबीचको दूरी कायम गर्नुपर्ने संवैधानिक भावना को उपहास भएको छ। यसले एमाले नेतृत्वको लोकतान्त्रिक चेतनाबारे गम्भीर शंका उठाएको छ।

आजको एमाले न त स्पष्ट आर्थिक नीति प्रस्तुत गर्न सकेको छ, न त सामाजिक मुद्दा समाधानमा प्रतिबद्ध देखिन्छ। ‘विकास’ र ‘स्थायित्व’ जस्ता नारामा अभ्यस्त भए पनि व्यवहारमा पार्टीको प्राथमिकता निजीकरण, शक्तिकेन्द्रीकरण र चुनावमुखी प्रचारबाजीमा सीमित हुँदै गएको छ। नीतिगत छलफल, वैकल्पिक कार्यक्रम, वा समसामयिक मुद्दामा स्पष्ट दृष्टिकोण राख्न नसक्नु पार्टीभित्र विचार विमर्शको अभावको संकेत हो।

पार्टीको नेतृत्वको पछिल्ला गतिविधिहरूले गणतन्त्रकै मर्ममाथि आघात पुर्याउने काम गरेको देखिन्छ। ‘संवैधानिक सर्वोच्चता’, ‘सत्ताको विकेन्द्रीकरण’ र ‘समानताको व्यवहार’ जस्ता आधारभूत मूल्यहरू पार्टीभित्र व्यवहारमा लागू हुन छोडेका छन्। नेतृत्वको सोच र कार्यशैलीले संविधानभन्दा माथि आफूलाई राख्न खोजेको अनुभूति भइरहेकै छ, जुन प्रतिगमनको स्पष्ट संकेत हो।

नेकपा एमालेभित्रको नेतृत्व शैली, नीतिगत अस्पष्टता, र संस्थागत अधोपतनले पार्टीलाई अब लोकतान्त्रिक अभ्यासको प्रतिनिधि संगठनभन्दा सत्ताकामुख गुटीय संरचनामा परिणत गरिदिएको छ। यस्तो अवस्थामा पार्टीले आफ्नो ऐतिहासिक भूमिका स्मरण गर्दै पुन: आत्ममूल्याङ्कन गर्न आवश्यक छ।

यदि नेतृत्वले समयमै आत्मसमीक्षा, वैचारिक परिष्कार, र संस्थागत लोकतन्त्रको अभ्यासलाई आत्मसात गर्न सकेन भने, नेकपा एमाले न त जनताको भरोसा कायम राख्न सक्नेछ, न त राष्ट्रको राजनीतिक स्थायित्वमा सकारात्मक योगदान दिना। समयको चेतावनी चुकाउनु केवल पार्टीका लागि मात्र होइन, संपूर्ण लोकतान्त्रिक प्रणालीका लागि संकट निम्त्याउने विषय बन्न सक्छ।

काठमाडौँबाट फौजी गुहारेर लिम्बू विद्रोह दबाइएको त्यो क्षण

● **राजकुमार दिक्पाल**

कून चाहिले गलत व्याख्या गरिदिएकोले हो, लालमोहरपछि लिम्बूले वि.सं. १८३१ साउनमा गोरखाली राजा पृथ्वीनारायण शाहले लिम्बूलाई सेनकालीन हकभोग उपलब्ध गराउने वाचाबन्धन गरेपछि, लिम्बूवानमा पूर्ण रूपमा शान्ति स्थापना भयो भन्ने मान्यताले अधिकांश लिम्बूमा जरोकिलो गाडेजस्तै भएको छ।

विक्रम संवत् १८३१ साउन सुदी १ रोज २ मा लालमोहर पाउने सन रायको नेतृत्वमा चेम्जोङ, कुम रायको नेतृत्वमा आइडेम्बेहरु र जङ्ग रायको नेतृत्वमा इइनाम वा इवाहाङ मात्रै त्यो समयमा गोरखालीहरूसँग सम्भूतीतामर्फत् मिल्न पुगेका थिए। त्यसपछि पनि लिम्बूवानमा पूर्ण रूपमा शान्ति छाउन सकेकै थिएन। भूगोल गोरखालीको कब्जामा परे पनि अधिकांश लिम्बूहरुले गोरखालीको आधिपत्य स्वीकार गर्न सकिरहेका थिएनन्।

राजा पृथ्वीनारायण शाहकै भाकामा त्यो समय विजयपुर आक्रमण हुँदा अधिकांश लिम्बूहरु सिक्किम पलायन भएका थिए। योगी नरहरिनाथले “इतिहास प्रकाशमा सन्धिपत्र सङ्ग्रह भाग १” (२०५५:६-७) मा पृथ्वीनारायण शाहले विजयपुरको युद्धबारे आफ्ना गुरु योगी भगवन्तनाथलाई लेखेको पत्र प्रकाशमा ल्याएका छन्।

पत्रमा “भग्नेश माहाँ कनकाई नदी पहाडमाहा साभा खोलो तमोर नदी को साथ लाग्यो, मानिस काट्न पाइयेयन. भाग्यो कति मोगलाना तिर गयो. कति सुखिम तिर गयो. अरु भ्जार जङ्गलमाहाँ जना ८५ बेसि काटिया...” भन्ने परेको छ। यसबाट सिक्किम पसेका लिम्बूहरु गोरखालीका लागि खतरनाक छँदै थिए भन्ने देखाउँछ।

वि.सं. १८५० सम्म लिम्बूले आफूहरूलाई दुख दिइरहने गरेको र यसमा सिक्किमका मन्त्री छत्रजितको भूमिका रहेको गुनासोसहितको अर्ज त्यसवेला विजयपुरमा गोरखाली हाकिम भएर बसेका सुब्बा पूर्णानन्द उपाध्यायले तात्कालीन राजा रणबहादुर शाहलाई पठाउँदा राजाले लिम्बूलाई पूर्ण रूपमा विश्वास गरिहाल्नु हुँदैन भनी सम्झाएको लालमोहर महेश सी. रेग्मीले “रेग्मी रिसर्च सेरिज” वर्ष ३ अङ्क १२ (सन् १९७९:२७८-७९) मा प्रकाशित गरेका छन्। यताबाट हेर्दा वि.सं. १८३१ साउनपछि लिम्बूवानमा पूर्ण रूपमा शान्ति स्थापना भएको भन्ने सुना रटाई भ्रमपूर्ण भएको छलङ्ग हुन्छ।

पछि, लिम्बूलाई फकाएर आफ्नो पक्षमा ल्याउन दरबारले देवान (मन्त्री) बन्धु रानालाई लिम्बूवानमा खटाउँदा उनीमार्फत् छथरका खेवा र फेदापका लिम्बूहरु वि.सं. १८३७ मा मात्रै गोरखाली धारमा समेटिएका थिए। यस्तै वि.सं. १८३९ मा सेरेंङ, लिवाङ, वनेम र खजुमहरुले गोरखाली आधिपत्य स्वीकार गरी सेनहरुले दिए सरहको सुवांगी, नगरा निशान ग्रहण गरेको लालमोहर तथा रुक्काहरु उपलब्ध छन्।

बन्धु रानाले फकाउँदा चौविसेका गजदल राय गोरखाली पक्षमा नमिलेकोले उनलाई मिल्न आउन रणबहादुर शाहले वि.सं. १८४३ वैशाख वदी ५ रोज ५ मा लेखेको लालमोहर इतिहासकार भगिराज इइनामले “लिम्बूवानको ऐतिहासिक दस्तावेज सङ्ग्रह” (२०७७ :४६-४७)मा प्रकाशित गरेकोलाई पनि राम्ररी नियालेर मात्रै लिम्बूहरुको इतिहाससम्बन्धी धारणा निर्माण गर्न जरूरी छ। लालमोहरमा गजदल रायलाई अन्य लिम्बूहरुलाई पनि गोरखाली पक्षसँग आफूसँगै लिएर आउने आग्रह गरिएको छ।

सिक्किममा पसेर सिमाक्षेत्रमा बसी लुटपि्ट मच्चाउँने, गोवध गर्ने लिम्बूहरुलाई मिल्न आउन आह्वान गरी रणबहादुर शाहले वि.सं. १८४३ जेठ सुदी २ रोज २ मा १३ जना लिम्बू सुब्बाहरुलाई लेखेको लालमोहर मिरिक निवासी साहित्यकार तथा संस्कृतिविद् विरही काईलासँग सुरक्षित छ। यो लालमोहर फन्दुवा, थेवे, साँवा, पालुङ्वा, योङ्यालगायतका लिम्बूहरुको नाममा जारी गरिएबाट ती थर समूहका लिम्बूहरु गोरखाली आधिपत्य स्वीकार नगरी सिक्किम पसेर आफ्नो भूमि फिर्ता गर्न लड्दै भिड्दै रहेको स्पष्ट हुन्छ। लालमोहरमा सिमानामा बसी लुटपि्ट गरेको भन्ने उल्लेख भएबाट त्यसवेला सिक्किम पसेका लिम्बूहरु आफ्नो स्वायत्तता फिर्ता गर्न छापामार युद्ध लडिरहेका थिए भन्ने सङ्केत गछ। पहिले यी थरका लिम्बूहरु आवाद रहेको भूभाग सिक्किम अन्तर्गत नै पर्थ्यो। तर गोरखाली आधिपत्यमा आएपछि, सिक्किम क्षेत्रफल खुम्चिएको थियो। त्यहाँ खुन्चिएर पहिलेभन्दा सानो भएको सिक्किममा पस्ने लिम्बूहरुले गोरखालीसँग लड्दै भिड्दै रहेका थिए भन्ने देखिन्छ।

१८४८ को चैनपुरको विद्रोह

वि.सं. १८४८ मा नेपाल र तिब्बतबीच घमासान युद्ध भयो। यस युद्धमा पछि चीन पनि थपियो। त्यसैवेला पूर्वी नेपालमा लिम्बूहरुले पनि आफ्नो गुमेको स्वायत्तता फिर्ता गर्न ठूलै विद्रोहको भण्डा उठाएका थिए। उसवखत पूर्वमा तराई क्षेत्रको प्रशासन विजयपुरबाट चल्ने गरेको थियो भने पहाडी क्षेत्रको प्रशासन चैनपुरबाट चल्थ्यो। लेप्चा र सिक्किमीको साथमा लिम्बूहरुले केही दिन पुरै चैनपुर कब्जा गरी गोरखाली पक्षधरहरूलाई अरुण पारी कटाएका थिए।

लिम्बूहरुले विद्रोह गरेको घटनाका बारेमा तात्कालीन राजा रणबहादुर शाहको भाकाअनुसार पनि त्यसवेला विद्रोहीको सङ्ख्या ५-७ हजार थियो। विद्रोह दमनपछि खुसियाली साउन रणबहादुर शाहले जाजरकोटी राजा गजेन्द्र शाहलाई वि.सं. १८४८ चैत सुदी २ रोज ७ मा पठाएको पत्र योगी (२०५५:११-१२)ले प्रकाशित गरेका छन्। पत्रमा “सुषिम चयनपुरमा चिनिया भोट्या स्मेत् आई लिम्बूवान लापच्या लाई भित्र संच पचंदी कमाई कुलगरि चयनपुरको गढीसमेत् १।२ जग्गा लियोथ्यो ५।७ हजार बैरी आयाका रहेछ” भन्ने उल्लेख भएकोले त्यसवेला विद्रोहको सङ्ख्या निकै ठूलो थियो भन्ने स्पष्ट हुन्छ। सोही पत्रअनुसार त्यसवेला विजयपुरमा गोरखाली हाकिम भएर बसेका सुब्बा पूर्णानन्द उपाध्याय दुई कम्पनी लिएर विद्रोह दबाउन चैनपुर पुगेका थिए।

विद्रोहीले सिद्धपोखरीमा पनि आक्रमण गरेका थिए। सुब्बा पूर्णानन्द उपाध्यायले आफ्ना मातहतका सात सयजति सैनिक चैनपुरमा उतारेका थिए। त्यसवेला पाँच सय विद्रोहीको हत्या भयो। तर, त्यहाँ युद्ध थामिएको थिएन । सिद्धपोखरीमा किल्ला बाँधेर बसेका लिम्बू, तिब्बती, सिक्किमी र लेप्चाहरूको विद्रोह दबाउन काठमाडौँबाट काजी देवदत्त थापाको नेतृत्वमा ठूलै सैन्यशक्ति त्यसतर्फ परिचालन गरियो । उनीहरुले विभिन्न ठाउँबाट घेरा दिई सात सयजति लिम्बू, तिब्बती, सिक्किमी र लेप्चालाई मारे । यसमा दुईजना तिब्बती सेना नायक पनि परेको बाबुराम आचार्यले “चीन तिब्बत र नेपाल” (२०५९:१५०-५१)मा उल्लेख गरेका छन्।

सुरुमा पूर्णानन्द उपाध्याय विद्रोह दमन गर्न असफल भएपछि राजधानी काठमाडौँबाट थप सैन्य बल मगाइएको थियो। पुरातत्व विभागको मुखपत्र “प्राचीन नेपाल”को संख्या २४ (साउन २०३०:२) मा यस विद्रोहबारे उल्लेख भएअनुसार विद्रोह दबाउन गोरखाली सरदार बदलसिंह वस्नेत, सुब्बा पूर्ण पाध्या र सुब्बा अदलले सैन्य शक्ति परिचालन गरेका थिए। तर विद्रोहीको संख्या ठूलो छ भन्ने अर्जी आएपछि काठमाडौँबाट काजी देवदत्त थापा, सरदार प्रतिमन राना, सुब्बा निधिरत्न, कोसल आले, श्रीनाथका सुवेदार वक्तावर सिंह वस्नेत, पुराना गोरखका सुवेदार अम्भोज खवास, बरखका सुवेदार अम्बर सिंह थापा र रणभीमका सुवेदार दशरथ खत्रीलाई विद्रोह दमनका लागि त्यसतर्फ खटाइएको थियो। काठमाडौँबाट पुगेको ठूलो सैन्य दलबाट मात्रै विद्रोह दमन गर्न सम्भव भएको थियो।

यो विद्रोहमा राज्यपक्ष कति मारिए यस स्पष्ट हुने ऐतिहासिक सामग्री उपलब्ध नभएकोले यसै भन्न सकिने अवस्था छैन। तर विद्रोही पक्षका एक हजार दुई सय जनाको ज्यान गएको सरकारी अभिलेखहरूले नै पुष्टि गरेको छ।

यो विद्रोह दमनका लागि चैनपुर पुगेका गोरखाली भारदार बख्तावरसिंह बन्त्यात पछि केही समय त्यहाँको हाकिम भएर बसेका थिए। त्यहाँ बस्दा उनले हिटी चौतारा, पाटीपौवा तथा बगैँचाहरु निर्माण गरेका थिए। यसबारे प्रशस्तै ऐतिहासिक पत्रहरु उपलब्ध छन्। उनले बनाएको पाटी अर्बै छ।

पछि उनको गाथा गाउँदै उनका सन्ततिहरुले पाटीमा राखेको शिलालेखमा वि.सं. १८४८ मा लिम्बूहरुले गरेको विद्रोह र यसको दमनबारे उल्लेख गरिएको छ। डा. सोमप्रसाद खतिवडाले “अभिलेख” पूर्णाङ्क ३१ (२०७०:४२-४५) मा उल्लेख गरेअनुसार शिलालेखमा “सम्खत् १८४८ सालमा पूर्व देसका पल्तो किरातमा : बैरिले कुल गर्दा १ सर्दार कहर सिंह बस्न्यातका कण्छ छोरा बपतबार सिंह बस्न्यातलाई कुपनि लि रं कुल ग-यो बैरीलाई मारी तेस मुलुकको बन्दोवस्त गरी आ : भनी हुकुमगरी वक्संदा प्रभुको हुकुम सिर चहुइ कंपनि लिगे सिंधिपुरमा बैरिसंग लडागी ग-या: लडाईं जितुम भने कुल गन्यां बैरी जोजो हुन् तिनलाई मारी मुलुकको बन्दोवस्त गरी आनन्द पुवंक बस्न्याका थिया” भन्ने परेको छ।

यो शिलालेख बख्तावरसिंह बस्न्यातका सन्ततिले आफ्ना पुर्बांग गाथा गाउँदै खोपाएको यो शिलालेख

वि.सं. १९०२ यहाँ स्थापना गरेका हुन् (खतिवडा, २०७०:२५)।

मुर्दा बनाएर हातियार ओसारपसार यो विद्रोह दबाउन गोरखाली पक्षले बल मात्रै होइन छल पनि प्रयोग गरेको थियो। यस्तो छलकपटबारे इतिहासकार रमेशकुमार दुङ्गेलले “प्राचीन नेपाल” (भदौ-असोज २०४६:१०-११)मा वढी गजबले उल्लेख गरेका छन्। दुङ्गेलका अनुसार गोरखाली पक्षधरहरूलाई विद्रोहीहरुले अरुण नदी कटाएका थिए। तर उनीहरुले विद्रोहीसँग कुरा मिलाई गोरखा पक्षका मानिस भरेमा चैनपुरमै ल्याउनुपर्ने परम्परा रहेको कुरा गरी बहाना पारी त्यसका निम्ति भोटे र सिक्किमी सेनासँग स्वीकृति लिई हातहतियारको मुर्दा बनाउँदै चैनपुरको वनभित्र गाड्ने चलाखी गरे। विजयपुर र काठमाडौँ केन्द्रसमेतका सैनिक सहयोग गर्न आएपछि उक्त हातहतियारको प्रयोग गरेर विद्रोहीहरूलाई परास्त गरियो । यस्तो भूमिका निर्वाह गर्ने क्षेत्री बाहुनहरूमा आशा खत्री, मनोहर डागी, बालु ढकाल र विश्राम राउत थिए। तीमध्ये आशा र मनोहरले केही सुविधा र अधिकारसमेत पाए।

विद्रोह कहिले भएको थियो ?

यो विद्रोह वि.सं. १८४८ मा भएको थियो भन्ने स्पष्ट छ। तर कुन महिनामा भएको थियो ? यसको प्रष्ट जवाफ चाहिँ प्रमाणप्रमेय यस लेखमा प्रस्तुत गरिएको छ।

इतिहास शिरोमणि आचार्यले “पूर्णिमा”को पूर्णाङ्क ६३ (चैत्र २०४१:१३) मा उल्लेख गरेअनुसार तिब्बत र चीनसंगको युद्धका क्रममा गोरखालीहरूले डिगचाँका मठहरू लुटेपछि भोटका लामा र चीनका अन्वाहरुले डिगचाँबाट फर्किएका गोरखाली सेनाको संहारका लागि सिक्किमलाई गुहारि। सिक्किमका सेनापति युक्सथुकले भोटिया र लेप्चा सेना जम्मा गरी सिद्धपुर (चैनपुर) ल्याइपु-याए। उनीहरूसँग त्यहाँका याक्थुङ्वा (लिम्बू) पनि मिले। यो देखेर तिब्बतको टिप्तीबाट फर्किएका गोरखाली सरदार बदलसिंह बस्न्यातको सैन्य समूह र पूर्णानन्द उपाध्यायको सैन्य समूह मिलेर आक्रमण गर्दा पाँच सयजति शत्रु सेना फेबुअरी अर्थात् फागुन महिनामा मारिए। त्यसपछि युक्सथुकले आफ्ना सेनालाई वढी होसियारीपूर्वक विकट भेगको सिद्धपोखरीमा पु-याए। त्यहाँ काठमाडौँबाट पुगेको देवदत्त थापाको नेतृत्वमा रहेको गोरखाली सेनाले आक्रमण गरिदिँदा सेनापति युक्सथुकसहित ६ सय विद्रोही मार्च अर्थात् चैत महिनामा मारिए भन्ने आचार्यले उल्लेख गरेका छन्।

आचार्यको दावीअनुसार यो विद्रोह वि.सं. १८४८ को फागुन र चैतमा भएको हो । आचार्यले आफ्नो यस्तो दावीमा कुनै स्रोत भने खुलाएका छैनन्। उनको यो दावी गलत छ।

चैनपुरमा लिम्बूहरूले गरेको यो भयानक विद्रोह दबाइएपछि, यहाँका लिम्बू सुब्बालाई थमौती गरिदिएका रुक्काहरू गोरखाली राजा तथा काजीबाट जारी गरिए। यस विद्रोहलाई पुष्टि गर्ने केही रुक्काको व्यहोरा यहाँ प्रस्तुत गरिएको छ। यी रुक्काहरू यो लेखकले लिम्बू इतिहास र संस्कृतिविद् साहित्यकार टंक वनेमबाट प्राप्त गरेको हो।

विद्रोहलगत्तै मैवाखोला थुमका लिम्बू सुब्बा सिर्देउ रायको नाममा रणबहादुर शाहले एक रुक्का जारी गरी विद्रोह गरे पनि कुनै दण्ड जरिवाना नगरिने र अधि गरिएका मोहरअनुसार किपट थमौति गर्ने गरी आश्वस्त तुल्याएका थिए। वि.सं. १८४८ भाद्र वदी २ रोज २ मा जारी रुक्कामा ‘...तिमीहरूले अधि सिक्किमासित मिसी कुल गरे पनि हारेउ सुवाहरुले डंड लिया कुल गरेको ससना ग-याको छैन येस साल फिर पूर्वतिर काज आधि्व सने लीम्बूको नाउमा मोहर जान्छ...’ भन्ने व्यहोरा परेको छ। सिर्देउ रायकै नाममा विद्रोहको चार वर्षपछि, वि.सं. १८५२ भदौ सुदी ७ रोज ६मा अर्को रुक्का जारी गरेर विद्रोहका समयमा गोरखा लिम्बूहरूलाई बोलाएर बस्ती वसाउने आदेश पनि राजा रणबहादुर शाहले दिएका थिए। रुक्कामा ‘...सिर्देउराईके, तेरो बाबु, वराज्यका पालादेपिको किपटजिमिन, तेरा भाई विरादार, मुसा पर्जा, अठ्चालिस सालमा कुल हुँदा, भागि, ठडियाका, प्रजा, थामिवक्क्यो, भोट, मधेश गयका, भिकि, बरिस्त वसाई, भोग्य गर...’ भन्ने परेको छ।

विद्रोहलगत्तै वि.सं. १८४८ भदौ सुदी ३ रोज ४मा काजी श्रीकृष्ण शाहले पनि सिर्देउ राय र जयकर्ण रायको नाममा ‘...तेरो पिछा हामीले लियाको छ, मेरो बन्त्याको दिन तेरो ज्या लियाको छ, म बनाइदिऊँला पातिर्जामा बस...’ भन्ने उल्लेख गरी एक रुक्का जारी

गरिदिएका थिए।

रुक्का पाउने सिर्देउ र जयकर्ण वि.सं. १८३९मा गोरखालीसँग मिल्ने मैवाखोलाका फागो वनेम लिम्बू हुन्। त्यसवेला गोरखालीसँग मिले पनि वि.सं. १८४८ को विद्रोहमा उनीहरु सामेल भएका थिए भन्ने प्रमाण उनीहरुले पाएको रुक्काहरुले स्पष्ट पाछे।

यी ऐतिहासिक तथ्यबाट इतिहास शिरोमणि आचार्यले भनेजस्तो वि.सं. १८४८ को फागुन चैतमा नभई यो विद्रोह सोही वर्षको भदौ महिनाअधि भएको थियो भन्ने ऐतिहासिक स्रोतबाट प्रमाणित हुन्छ।

विद्रोहमा मेन्याङ्बो र थेवेहरु उक्त विद्रोहमा चैनपुरनजिकैको तालेजुङको पश्चिमी क्षेत्र मैवाखोलाका फागो वनेमहरु मात्र नभई पूर्वी क्षेत्र सिकेचाका मेन्याङ्बो तथा सिनामका थेवे लिम्बूहरु पनि संलग्न थिए। विद्रोहमा सामेल भएको चार वर्षपछि उनीहरुलाई किपट थामिदिएको पत्रको प्रतिलिपी इतिहास तथा संस्कृतिविद् भागवतनरसिंह प्रधान (काठमाडौँ)बाट यो लेखकले प्राप्त गरेको छ। वि.सं. १८५२ असोज वदी १३ मालाखानन्द मेन्याङ्बो र सिरिउन्डा थेवेको नाममा जारी मोहरले उनीहरु वि.सं. १८४८ को विद्रोहमा सक्रिय भएको स्पष्ट पाछे।

उक्त मोहरको ब्यहोरा यस्तो छ:

आगे मेयाङ्बु लापानन्द राई थेवे सिरिउन्डा राईको थावा सामम्या हलिफया होङवुक्ताम्माके चीनित्रा आउंदा, मिचिमा परिकूल गर्नामा पस्यौ र, काटियो मांसियो तेस दिन कुल ग-याको, गन्यां सासना गरि हिउँजे माफ वक्स्याको छ, तिप्पा बाबु वराजुदेपि आई आयाको, पगरि जिमिजगा भाई विरादर प्रजा अधि पनि मोहर वक्स्याको हो आज पनि तसै बमोजिम, तिप्पो जिमि जगा भाई विरादर प्रजा, सुब्बा पगरि सुवा मान्नु गरि वाहाली थामि वक्स्यौ वावन सालमा लिम्बूहरुलाई लायाकी रिति, तिरि आपु जीमि जगाको भोग्य गर लाग्याको टहलमा सोभो भै रुजु रह मीति आबिन वदी १३ रोज।

वि.सं. १८३९ मा लिम्बूवानमा गोरखाली आधिपत्य हुनुअधि थुम थुममा स्वायत्त रहेका लिम्बू हाड (सुब्बा)हरुमध्ये कतिपयले सिक्किमलाई र कतिपयले विजयपुरलाई केन्द्र सरकार मान्यो हाल: पाँचथर जिल्लामा पर्ने स्यावरम्बा त्यसवेला सिक्किम राज्यअन्तर्गत पर्थ्यो (इमानसिंह चेम्जोङ, “किरातकालिन विजयपुरको सङ्घिपट इतिहास”-२०४९:६७)। यस्तै हाल मैवाखोला गाउँपालिका भित्र रहेको साविकको फाकुम्बा गाउँको संलुप्पा पनि गोरखालीहरूको आधिपत्यअधि सिक्किममा राज्यमा पर्थ्यो भन्ने प्रमाण “प्राचीन नेपाल”सङ्ख्या ९० (कात्तिक मंसिर २०४२:३१) मा प्रकाशित राजा गीर्वाणयुद्धविक्रम शाहकालिन एक मोहरले स्पष्ट पाछे। मिहित रायलाई गरिदिएको वि.सं. १८६९ वैशाख सुदी ५ को मोहरमा ‘... तेरा बाबु वराजु देपि पाई विहोरी आयाको किपटर्जिमिन संलुप्पा तस्को सांध सुबेलं दुङ्गो देपि पुवं लाया रुवा देपि चार किल्ला भित्रका जिमिन सुषिंको राजाले फागुंदेपि फोरि तंलाई नगरा स्मेत भिन्न पारि भिन्ना पारि सुवांगि गरिदियाको रहेछ, हाम्रा प्रतापले मिच्चापछि-१ वाट पनि मोहर गरि भिन्न सुवांगि थामि वक्सनु भयाको रहेछ आज हामीले पनि फागुको अलाक गरी सुषिमले दियाको वमोजिम सुवांगी चार किल्ला भित्र जिमिन थामि वक्स्यौं...’ भन्ने परेको छ।

यसरी सिक्किमले दिएको अनुसार नै मिहित रायको सुवांगी थामिदिएको प्रङ्ग परेको संलुप्पा फाकुम्बा गाउँमा पछे। त्यहाँ नेयाङ लिम्बूहरूको मुख्य आवादी रहेको छ। त्यसवेला खासगरी तमोर नदीदेखि पूर्वका आइडेम्बे र नेम्वाङहरुले विजयपुरलाई केन्द्र सरकार मान्ने गरेको ऐतिहासिक पत्रहरु उपलब्ध छन्। खासगरी पाँचथर र ताप्लेजुङको पूर्वी क्षेत्र र इलामका पुरै लिम्बूहरूले सिक्किमलाई केन्द्र सरकार मान्यो।

त्यसवेला थेवे र मेन्याङ्बोहरूले पनि सिक्किमलाई नै केन्द्र सरकार मान्थ्ये। सिक्किम पसेका लिम्बूहरूलाई वि.सं. १८४३ मा राजा रणबहादुर शाहले आफ्नो थायथलोमा फर्केर आउने आह्वान गर्दा थेवेहरु पनि परेको प्रसङ्ग माथि परिसकेको छ। पहिले सेनहरुलाई केन्द्र सरकार मान्ने वनेम लिम्बूहरु र सिक्किमलाई केन्द्र सरकार मान्ने मेन्याङ्बो र थेवे लिम्बूहरु विद्रोहमा सामेल भएको स्पष्ट देखिएको छ।

तर गोरखाली आधिपत्यअधि विजयपुरका सेन राजासँग मात्रै आफूहरूको निकटता र बफाविरता थियो भन्ने जो जो लिम्बूहरुमा जरोकिलो गाँडिएजस्तै धारणा स्थापित भएको छ, त्यो एउटा ठूलो भ्रमवाहेक केही होइन। खबरहवबाट

उपत्यका बाहिरका श्रद्धालुले पहिलो पटक चढाए खम्पे

भक्तपुर । भक्तपुरको प्रसिद्ध नवदुर्गा चोखेमा सोमबार विजयादशमीका लागि महिषासुरको प्रतीक मानिने खम्पे (ठूलो राँगो) भित्थाईएको छ । विशेष कुरा के छ भने यस वर्ष पहिलोपटक उपत्यका बाहिरका व्यक्तिले खम्पे चढाउने अवसर पाएका छन् ।

खम्पे जात्रा नवदुर्गा परम्पराअन्तर्गत मनाइने महत्वपूर्ण जात्रामध्ये एक हो । प्रत्येक वर्ष नवमीका दिन नगर परिक्रमा गराउँदै ब्रम्हायणीमा लगेर यसको वध गरिन्छ । राँगोलाई त्यसअघिको दिन मादक पदार्थ खुवाएर मताइन्छ र हजारौं नगरवासीको

उपस्थितिमा नगर परिक्रमा गराइन्छ । यस जात्रालाई स्थानीय नेपाल भाषामा ‘खम्पे जात्रा’ भनिन्छ ।

खम्पे वधपछिको दिन, विजयादशमीमा ब्रम्हायणी मन्दिरमा ठूलो मेला लाग्ने परम्परा छ । भक्तपुरसहित काठमाडौं, ललितपुर, काभ्रेपलाञ्चोकलगायतका जिल्लाबाट हजारौं श्रद्धालु मेलामा सहभागी हुन ब्रम्हायणी पुग्ने गर्छन् ।

यस वर्ष भक्तपुर बाहिरको सहभागिता विशेष रथ्यो । खम्पे चढाउने जिम्मा खोटाङ चुइचुम्मा गाउँपालिका स्थायी बासिन्दा तथा

हाल ललितपुरमा बसोबास गर्दै आएका अरुण राईले लिएका हुन् । उनले बनेपा नगरपालिका-३ का देवीप्रसाद ढुंगेलले तीन वर्षसम्म पालनपोषण गरेका खम्पे एक लाख २० हजार रुपैयाँमा किनेका थिए । ढुंगेलका अनुसार आगामी दुई वर्षका लागि पनि खम्पे चढाउने जिम्मेवारी अरुण राईले नै लिएका छन् । अघिल्लो वर्षको खम्पे पनि उनीहरूले नै चढाएका थिए ।

नवदुर्गा गणका नाइके विज्जेश बनेमालाका अनुसार खम्पे प्रत्येक वर्ष घण्टाकर्ण चतुर्दशीदेखि नागपञ्चमीको बीचमा चोखेमा भित्थाईन्छ । यसपछि नवमीसम्म मन्दिरमै पालिन्छ । महिषासुरको प्रतीक मानिने खम्पे जात्राका लागि चढाइने राँगो विशेष मापदण्डअनुसार छनोट गरिन्छ । राँगो ठूलो, बलियो र निखर कालो हुनु आवश्यक मानिन्छ । यसका लागि तलेजु मन्दिरका पदाधिकारीहरूको संलग्नतामा विभिन्न स्थानमा उपयुक्त राँगो खोजिन्छ । श्रद्धालुहरूले पूण्य प्राप्तिका लागि भाकल गर्दै लाखौं रुपैयाँ तिरेर राँगो चढाउने परम्परा छ ।

हरेक वर्ष यसरी खम्पे चढाउने कार्यमा भक्तजनबीच उत्साहजनक प्रतिस्पर्धा देखिन्छ । यसपटकको सहभागिता उपत्यकाबाहिरका

चाँगुनारायणमा “एभोकाडो सिटी अभियान”को तेस्रो चरण सुरु

भक्तपुर । भक्तपुरको चाँगुनारायण नगरपालिकामा संचालित ‘चाँगुनारायण सिटी, एभोकाडो सिटी अभियान’ अन्तर्गत तेस्रो चरणको वृक्षारोपण कार्य सुरु भएको छ । अभियान अन्तर्गत चाँगुनारायण-८ स्थित चरेलीमा आयोजित कार्यक्रममार्फत एभोकाडोको विरुवा वितरण गर्दै वृक्षारोपण कार्यको तेस्रो वर्षको सुरुवात गरिएको हो ।

कार्यक्रममा वडा नम्बर ८ का वडाध्यक्ष तथा नगर प्रवक्ता जनक खत्रीले एभोकाडो खेतीबाट चाँगुनारायणलाई बहुगुणी फलको समृद्ध शहर बनाउने अभियान साकार बन्दै गएको बताए । “यो अभियानले स्थानीय जनतालाई भावी दिनमा आम्दानीको नयाँ श्रोत दिन सक्छ,” खत्रीले भने ।

अभियानका संयोजक नरेश खड्काका अनुसार विगत दुई वर्षमा गरी १८ हजार ३ सय एभोकाडो विरुवा वितरण र रोपण कार्य

सम्पन्न भइसकेको छ । “तीन वर्षभित्र प्रत्येक घरमा दुई वटा विरुवा रोप्ने हाम्रो लक्ष्य यस वर्ष पुरा हुँदैछ,” उनले जानकारी दिए ।

रामकुमार तामाङजस्ता अभियन्ताहरूले भने अवको चरणमा विरुवा हुर्काउने, फल फलाउने र उत्पादनको बजारीकरणमा केन्द्रित हुने बताएका छन् । वडा नम्बर ८ मा आयोजित तेस्रो चरणको विरुवा वितरण कार्यक्रममा ४ सय एभोकाडो र केही चापका विरुवाहरू समेत वितरण गरिएको दिनेश खनालले जानकारी दिए । कार्यक्रमको समन्वय राजेश नेपालले गरेका थिए भने गोविन्दबहादुर नेपाल, जीतबहादुर नेपाल, रामकुमार बुढाथोकी, राजेन्द्र तिमिल्सिना, हरिशरण तिमिल्सिनालगायत अभियन्ताहरूले वितरण कार्यमा सहजीकरण गरेका थिए ।

अभियानका संरक्षक तथा परिकल्पनाकार डिपी ढकालले पहिलो वर्ष रोपिएका विरुवाले

फल दिन थालेको बताए । उनले अभियानले नगरवासीलाई प्रतिवर्ष प्रति घर २० हजारदेखि ५० हजार रुपैयाँसम्म आम्दानी गराउने सम्भावना रहेको दाबी गरे । “हाम्रो अभियानले चाँगुनारायणमा वार्षिक ४ करोड रुपैयाँ आम्दानीको सम्भावना खोलिदिएको छ,” उनले भने ।

ढकालका अनुसार उद्योग वाणिज्य महासंघका पूर्व अध्यक्षसहित सहभागी समूहले उत्पादन हुने एभोकाडो उचित मूल्यमा खरिद गर्ने प्रतिबद्धता जनाएका छन् । माओवादी केन्द्रका केन्द्रीय सदस्य समेत रहेका ढकालले यो अभियान राजनीतिक नभई आर्थिक, पर्यावरणीय र स्वास्थ्यसम्बन्धी सुधारको लागि ल्याइएको बताएका छन् ।

कार्यक्रममा संविधानसभा सदस्य उमा कपाली, वडा नम्बर ८ का पूर्व अध्यक्ष परासर सापकोटा, नेता श्रीराम खाइजु, अभियन्ताहरू सुनिल बासु, चण्डीका लामिछाने, सुमन दाहाल, मदन ढुङ्गाना, जगन्नाथ खत्री, हरिश लामिछाने, राजन तिमिल्सिना लगायतको उपस्थिति रहेको थियो ।

कार्यक्रमको सञ्चालन नवराज काफेलेले गरेका थिए भने अभियान अन्तर्गत अर्को चरणको विरुवा वितरण कार्यक्रम आगामी मंगलबार विहान ७:३० बजे वडा नम्बर ४ स्थित मंगलटारमा हुने जानकारी अभियानका प्रवक्ता सञ्जीप घिमिरे शुभचिन्तकले दिएका छन् ।

२७ डिग्रीमा एसी चलाउने ट्रेन्ड जान्नुहोस् यसका पाँच प्रमुख कारण

काठमाडौं । वर्षाको मौसम भए पनि चिसोभन्दा बढी चासो अहिले ‘उमस’ ले बढाएको छ । यस्तो चिपचिपे गर्मीबाट राहत पाउन मानिसहरू एयर कन्डिसन (एसी) मा निर्भर भइरहेका छन् । धेरैजसोले छिटो चिसो पाउन एसीलाई २२ वा २४ डिग्रीमा चलाउने गर्छन् । तर पछिल्लो समय एक नयाँ प्रवृत्ति देखिएको छ – धेरैले एसीलाई २७ डिग्री सेल्सियसमा चलाउन थालेका छन् ।

यो तापक्रम किन लोकप्रिय बन्दैछ ? जान्नुहोस् २७ डिग्रीमा एसी चलाउँदा हुने पाँच ठूला फाइदाहरू, जसले तपाईंलाई पनि यही प्रवृत्तिमा साथ दिन प्रेरित गर्न सक्छ ।

१. बिजुलीको बचत

२७ डिग्रीमा एसी चलाउँदा कम्प्रेसरलाई अत्यधिक मेहनत गर्नुपर्दैन, जसका कारण बिजुली कम खपत हुन्छ । परिणामस्वरूप महिनाको अन्त्यमा आउने बिलले तपाईंलाई हैरान बनाउँदैन । एक अध्ययन अनुसार प्रत्येक डिग्री बढाउँदा करिब ५-६% ऊर्जा खपत घट्छ ।

२. पर्यावरणमैत्री विकल्प

कम बिजुली प्रयोग मतलब कम कोल पावर प्लान्टहरूबाट उत्पादित

ऊर्जा, जसले कार्बन उत्सर्जन घटाउँछ । सानो परिवर्तनले पृथ्वीलाई ठूलो राहत दिन सक्छ ।

३. स्वास्थ्यका लागि लाभदायक

२७ डिग्री तापक्रम न धेरै चिसो हुन्छ, न धेरै तातो । अत्यधिक चिसो तापक्रममा बस्दा शरीरको तापक्रम अचानक घट्ने र रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता कमजोर हुने सम्भावना रहन्छ । त्यसैले मध्यम तापमान

स्वास्थ्यका लागि पनि उत्तम मानिन्छ ।

४. एसीको आयु बढाउँछ

कम तापक्रममा लगातार एसी चलाउँदा कम्प्रेसरमा बढी दबाव पर्छ, जसले यन्त्रको टिकाउपना बढाउँछ । २७ डिग्रीमा चलाउँदा एसी लामो समयसम्म मर्मतबिना चल्ने सम्भावना बढ्छ ।

५. आरामदायी तापमान

मनसूनको समयमा २७ डिग्री एकदम उपयुक्त तापमान हो । न त पसिना आउने स्थिति हुन्छ, न त जाडो लाग्ने । यस्तो अवस्थामा एसीको प्रयोगले केवल चिसो होइन, आराम पनि दिन्छ ।

अब जब २७ डिग्रीको कुरा चलेको छ, यो केवल फेशन होइन, वैज्ञानिक र व्यावहारिक आधारमा सही निर्णय हो । तपाईंको स्वास्थ्य, बजेट र वातावरणको हितमा – २७ डिग्रीमा एसी चलाउनु स्मार्ट निर्णय हुनसक्छ ।

तसर्थ अब हरेक पटक एसी चलाउँदा २२ होइन, २७ डिग्रीमा राख्नुस् – आफू पनि राहत पाउनुहोस्, पृथ्वीलाई पनि !

कागती पानी पिउँदा हुने फाइदा र नोक्सानबारे जान्नुहोस्

काठमाडौं । हालका वर्षहरूमा बिहानै उठेर मनतातो पानीमा कागती मिसाएर पिउने प्रचलन व्यापक बनिरहेको छ । धेरैले यसलाई शरीर डिटोक्सिफाई गर्ने उपायको रूपमा लिने गरेका छन्, तर विज्ञहरूका अनुसार यो धारणा पूर्ण रूपमा सत्य होइन ।

कागती पानीमा पाइने भिटामिन सी र एन्टिअक्सिडेन्ट जस्ता पोषक तत्वले शरीरलाई केही लाभ पुर्‍याउने भए पनि, यसले शरीरलाई ‘डिटोक्स’ गर्ने कुनै प्रमाणित प्रभाव छैन ।

स्वास्थ्य विज्ञहरू भन्छन् – कागती पानी बिहान खाली पेटमा पिउनु सबैका लागि उपयुक्त नहुन सक्छ । विशेषगरी पेट फुल्ने (ब्लोटिंग), ग्याँस वा एसिडिटीको समस्या भएका व्यक्तिहरूका लागि यो भन्नै हानिकारक हुनसक्छ ।

कागती पानीका फाइदाहरू

हाइड्रेशनमा सहयोगी: कागती पानीले शरीरमा पानीको अवशोषण प्रक्रिया सुधार गर्छ, जसले ऊर्जाको स्तर बढाउँछ र शरीर हाइड्रेट रहन्छ ।

भिटामिन सीको स्रोत: एक गिलास कागती पानीबाट दैनिक आवश्यकताअनुसारको भिटामिन सी प्राप्त गर्न सकिन्छ, जसले छालाको स्वास्थ्यमा सुधार ल्याउनुका साथै रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता बलियो बनाउँछ ।

पाचन सुधारमा सहायक: कागती पानीले राम्रो ब्याक्टेरिया बढाउने काम गर्छ र पाचन प्रणालीलाई सक्रिय राख्छ ।

तौल नियन्त्रण: यद्यपि यसले तौल घटाउँदैन, तर तौललाई स्थिर राख्न सहयोग गर्छ ।

संभावित साइड इफेक्टहरू

एसिडिटी र ग्याँसको समस्या: बिहान खाली पेटमा कागती पानी पिउँदा पेटमा एसिड उत्पादन बढ्न सक्छ, जसले ग्याँस र ब्लोटिंगको समस्या निम्त्याउन सक्छ ।

तातो पानीमा भिटामिन सी नष्ट हुने जोखिम: अत्यधिक तातो पानीमा कागती मिसाउँदा भिटामिन सीको गुण नष्ट हुन सक्छ । त्यसैले पानीलाई मनतातो बनाएर मात्र कागती हाल्न सल्लाह दिइन्छ ।

दाँतको क्षति: कागती पानीमा हुने अम्लीय तत्व (एसिड) का कारण दाँतमा इनेमल क्षय हुनसक्छ । पिएपछि मुख कुल्ला गर्नु उपयुक्त हुन्छ ।

डिटोक्सको भ्रम: धेरैले कागती पानीलाई शरीर डिटोक्स गर्ने पेयको रूपमा बुझ्छन्, तर वैज्ञानिक रूपमा यस्तो दाबी पुष्टि भइसकेको छैन ।

स्वास्थ्य विशेषज्ञहरूको सुझावमा, कागती पानी सेवन गर्दा व्यक्तिगत स्वास्थ्य अवस्थाको ध्यान दिनु आवश्यक हुन्छ । विशेषगरी बिहान खाली पेटमा नियमित सेवन गर्नु अघि पेटसम्बन्धी समस्या छ कि छैन भन्ने बुझ्न आवश्यक छ ।

निकर्षमा, कागती पानी पिउनु फाइदाजनक हुन सक्छ, तर यसको तरिका र समय साँचो अर्थमा महत्त्वपूर्ण हुन्छ ।

(स्रोत: एजेन्सी)

तुलसी : औषधीय गुणले भरिपूर्ण वनस्पति

काठमाडौं । भगवान् श्रीकृष्णको प्रिय वनस्पति मानिने तुलसी धार्मिक मात्र नभई औषधीय दृष्टिले समेत अत्यन्तै महत्त्वपूर्ण मानिन्छ । प्राचीन कालदेखि नै रुघाखोकी, ज्वरो, पेटसम्बन्धी समस्या लगायत विभिन्न रोगको उपचारमा प्रयोग हुँदै आएको तुलसीको औषधीय उपयोगितालाई आधुनिक चिकित्सा विज्ञानले पनि पुष्टि गरिसकेको छ ।

सिंहदरबार वैद्यखानामा कार्यरत आयुर्वेद विशेषज्ञ डा. हरिदेव यादवका अनुसार तुलसी आयुर्वेदको एक महत्त्वपूर्ण जडीबुटी हो । उनले बताएअनुसार तुलसीको पात, जरा, डाँठ र बीउ सबै भाग औषधीय गुणले भरिपूर्ण छन् ।

‘तुलसीमा एन्टिअक्सिडेन्ट र एन्टिब्याक्टेरियल गुण पाइन्छ, जसले शरीरको रोग प्रतिरोधात्मक क्षमता वृद्धि गर्छ,’ डा. यादवले भने, ‘नियमित तुलसीको पात सेवन गर्दा रुघाखोकी, दम, एलर्जी, ज्वरोजस्ता सामान्य समस्यामा राहत मिल्छ ।’

उनका अनुसार तुलसीको बीउले पाचन प्रणाली सुदृढ बनाउनुका साथै ग्यास, अपच, पेट फुल्ने समस्या न्यूनीकरणमा मद्दत गर्छ । साथै, पुरुषहरूमा प्रजनन क्षमताको अभाव भएमा तुलसीको बीउ मिश्रीसँग मिसाएर सेवन गर्दा शुक्रकिटको संख्या वृद्धि गराउन सहयोग पुग्ने उनी बताउँछन् ।

तुलसीको रस वा लेप छालासम्बन्धी समस्याहरू—जस्तै डण्डीफोर, एलर्जी तथा फोका—मा पनि लाभदायक हुने बताउँदै डा. यादव भन्छन्, ‘तुलसी तनाव नियन्त्रण र मानसिक स्वास्थ्य सुधारमा समेत उपयोगी छ ।’

उनका अनुसार तुलसीको जरामा समेत विभिन्न रोग निवारक तत्व पाइन्छ, जुन दीर्घरोगहरूको रोकथाम र उपचारमा उपयोगी हुन्छ ।

धार्मिक र सांस्कृतिक महत्त्व – तुलसी धार्मिक दृष्टिले पनि अत्यन्तै पूजनीय छ। वैदिक परम्पराअनुसार कुनै पनि पूजा वा धार्मिक अनुष्ठानमा तुलसीको प्रयोग अनिवार्य मानिन्छ। पञ्चामृत निर्माणमा तुलसीको पातको प्रयोग गरिन्छ, भने मृत्यु पश्चात तुलसीको डाँठलाई काठको रूपमा प्रयोग गरिन्छ।

घरको आँगनमा तुलसी रोप्ने परम्पराको धार्मिक मात्र नभई वैज्ञानिक पक्ष पनि रहेको डा. यादव बताउँछन्। उनका अनुसार, तुलसी रोपिएको स्थानमा विषालु सर्प तथा अन्य हानिकारक किरा फट्यान्ग्रा आउँदैनन् भन्ने जनविश्वास रहेको छ।

सबै उमेर समूहका लागि उपयोगी- ‘तुलसीको कुनै पनि नकारात्मक असर देखिएको छैन,’ डा. यादव भन्छन्, ‘त्यसैले बालबालिकादेखि वृद्धवृद्धासम्म सबैले यसको सेवन गर्न सक्छन्।’ उनले सबैलाई घरको आँगनमा तुलसी रोप्न र दैनिक रूपमा यसको पातको सेवन गर्न आग्रह गरे। धार्मिक आस्था र औषधीय गुणको संगम रहेको तुलसी आजको आधुनिक जीवनशैलीमा पनि सर्वसुलभ र उपयोगी वनस्पति बन्न पुगेको छ। तसर्थ, यो पवित्र र प्रभावकारी जडीबुटीलाई जीवनशैलीमा समावेश गर्नु समयको माग भएको विज्ञहरूको सुझाव

